

Анализ на изпълнението на Национален план за действие по заетостта през 2002 г.

В изпълнение на Национален план за действие по заетостта през 2002 г. в постоянна заетост са включени 47 598 безработни лица, което е 91.7% от предвидения брой за 2002 г. при 72.5% през 2001 г. По програми, осигуряващи временна заетост, през 2002 г. на работа са устроени нови 86 794 лица. Средно през годината по програми за временна заетост са работили 91 733 души. През 2002 г. 78.8% (27 735 лица) от предвидените са включени в обучение и квалификация, при 21.7% (11 769 лица) през 2001 г. През 2002 г. са изразходвани 120 022 701 лв. (74.5% от общо планираните средства), което е с 33.5 пункта повече спрямо 2001 г. Непълното изпълнение на заложените параметри по плана за 2002 г. е свързано с:

- От заложените 25 403 650 лева (които имат висок относителен дял от общите средствата в плана- 16%) по програмите на ЕС и по-конкретно по проектите на Програма ФАР (Проект "Професионално обучение"- 13 201 650 лева; Проект "Инвестиции за обновяване на институциите за професионално образование и обучение"- 4 889 500 и Проект "Инвестиции за бизнес- инкубатори в райони в индустриален упадък "- 7 312 500) няма изразходвани средства. Проектите са стартирали, но основните дейности ще се осъществят пред 2003 г.

- Въвеждането на новата нормативна уредба и разработването на критерии за разпределение на Национални програми и мерки за обучение и насърчаване на заетостта по Закона за насърчаване на заетостта по области (региони); критерии за избор на микропроекти от регионални програми за заетост; критерии и процедура за подбор на работодатели при ползване на активните мерки за обучение и заетост по реда на ЗНЗ измести за по- късен период стартирането на реализацията на програми и мерки.

- Преговорите със Световна банка за получаване на заем за стартиране на дейността на Социалноинвестиционен фонд бяха финализирани в края на годината.

- Други причини.

Изпълнение на Национален план за действие по заетостта през 2002 г. по основните стълбове на ЕСЗ

Първият стълб на НПДЗ "Подобряване на пригодността за заетост" включва инициативи, свързани с подобряване на пригодността за заетост, които са насочени към: борба с младежката безработица и предотвратяване на продължителната безработица; стимулиране на заетостта; развитие на умения, необходими на новия пазар на труда, в контекста на обучението през целия живот; развитие на посредничеството при намиране на работа (насърчаване на териториалната мобилност на безработните лица); борба с дискриминацията и насърчаване на социалното включване чрез достъп до заетост. През 2002 г. по този стълб е осигурена постоянна заетост на 95.5% от предвидените лица, което е с 25.3 пункта повече в сравнение с предходната година. Работилите средногодишно по програми за временна заетост са 98.2% от планираните средносписъчни бройки. В курсове за квалификация са включени 76.8% от предвидените, или с 53.3 пункта повече спрямо 2001 г.

НПДЗ 2002 г. бе разработен в пълно съответствие с четирите стълба и насоките на ЕСЗ.

По първи стълб - **подобряване на пригодността за заетост**, общо изразходваните средства за реализация на мерки и програми за заетост и квалификация са в размер на 100 311 117. лв. Те са 83.6% от планираните по този стълб средства.

На основание чл. 16, ал. 10 от Правилника за прилагане на Закона за насърчаване на заетостта през 2002 г. бяха преразпределяни неусвоени средства от проекти и програми, включени в Национален план за действие по заетостта. Средствата бяха пренасочени за

стартирането на Националната програма “От социални помощи към осигуряване на заетост” (от септември 2002 г.), за Националната програма “Опазване на реколта - 2002 г.” (от юли 2002 г.) и за Националната програма "Помощ за пенсиониране" (от ноември 2002 г.).

Анализът на реализираните действия по първи стълб показва:

- В Националната програма “От социални помощи към осигуряване на заетост” са включени 55 044 лица и са изразходвани 11 115 хил. лв.

- По Регионалните програми са изразходвани 95.3% от заложените 7 874 хил. лв. Осигурена е заетост на 4 561 лица, по микропроекти за временна заетост са работили 3 401 лица¹ и е проведено обучение на 418 лица. По микропроектите в регионални програми за заетост е осигурена заетост на продължително безработни лица, на лица от предпенсионна възраст и лица с намалена трудоспособност

- По програми за временна заетост в общополезни дейности (Национална програма за временна заетост, Програма за временна заетост през зимните месеци, и Специализирани програми по условията на чл. 54 от ЗНЗ) са работили 12 717 лица и са изразходвани 6 221 хил. лв.

- Успешно се реализират мерките от Закона за насърчаване на заетостта, като например осигуряване на работа на непълно работно време – мярка, предпочитана както от работодателите, така и от безработните лица. Непълното работно време е особено подходящо при сезонната заетост. Мерките имат широк обхват и подборът на безработните не е затруднен от специфични изисквания – продължителност на регистрация, възрастова граница и др. По чл. 43 от ЗНЗ през 2002 г. са заети 3 270 души, а по чл. 51 от ЗНЗ са включени над 5 300 лица

- Мерките за заетост на безработни до 29-годишна възраст също са особено популярни, тъй като осигуряват заетост на млади хора без трудов стаж, имат ясен механизъм за прилагане, широк обхват и лесен подбор на включваните лица. Наблюдава се обаче напускане на млади хора преди изтичане на срока на действие на мярката поради ниския размер на заплащането и липса на трудови навици на младежите. По тази мярка през 2002 г. са включени 5 814 души

- Мерките за заетост на продължително безработни лица също се възприемат положително както от работодателите, така и от безработните. Те са насочени към една от най-рисковите групи на пазара на труда; дават възможност хората да бъдат наемани със срок на изпитване; лесен е подборът на включваните лица. По тази мярка през 2002 г. са работили 2 108 души

- По програмите на МТСП “Красива България” и Националната програма за увеличаване на заетостта чрез разкриване на работни места в дейности по преодоляване на щетите от горски пожари са работили над 10 000 души

- Чрез Дружествата за заетост и структурно развитие (чл. 40 от ЗНЗ) е осигурена заетост на 5 229 лица, което представлява 71% от предвиденото

- По-ниски резултати са постигнати при мерките от ЗНЗ, свързани с първите петима наети безработни от малки предприятия, както и мерките за безработни, изтърпели наказание “лишаване от свобода”. Те са насочени към специфични групи от населението и се нуждаят от специално популяризиране

- По проект “Професионално обучение” (Северозападен и Южен Централен район), финансиран от програма ФАР 2000, в края на 2002 г. бяха проведени тръжните процедури, но обучението на включените лица ще започне през 2003 г.

- Професионалната квалификация на безработни лица, осигурявана от Агенцията по заетостта, е обект на голям интерес от страна на безработните, защото чрез тази мярка се повишава конкурентоспособността и шансовете им за трудова реализация. През 2002 г. по мярката са обучени над 14 хиляди души, а общо по първи стълб от ЕСЗ са обучени 23 234 лица.

¹ Работилите във програми и мерки за временна заетост са изчислени като средносписъчен брой лица за периода на действие на програмата или мярката.

По втори стълб на ЕСЗ - **развитие на предприемачеството**, през 2002 г. в постоянна заетост са включени 8 103 души (82.7% от предвиденото), а в квалификационно обучение са включени 4 501 лица. Изразходваните средства са 19 701 584 лв., което 61.4% от предвиденото, или с 29.7 пункта повече спрямо 2001 г.

- По проект “Заетост чрез подкрепа на бизнеса” (JOBS) е изградена устойчива мрежа от бизнес центрове (БЦ), бизнес инкубатори (БИ) и информационни бизнес центрове (ИБЦ) в 24 общини в страната. БЦ/БИ/ИБЦ предоставят широк кръг информационни, технически, консултантски, маркетингови и финансови услуги. За отчетния период са създадени 4 135 постоянни работни места, обучени са 4 493 лица и са изразходвани 4 373 253 лв. На 94 фирми е предоставено оборудване на финансов лизинг на обща стойност 1 405 672 лв.

- По проект “Гаранционен фонд за микрокредитиране” през 2002 г. фирмите, ползвали кредити са декларирали, че ще разкрият 3 375 работни места по 1 562 проекта на кредитоискатели, които са на стойност 15 322 000 лв.

- Предвид възникването на административно-организационни проблеми по проект “Инвестиции за бизнес инкубатори в райони в индустриален упадък” през 2002 г. не бяха стартирани основните дейности и няма изразходвани средства.

В трети стълб - **насърчаване на бизнеса и на заетите в него** - са заложили проекти, които са включени в първи и втори стълб и финансово се отчитат в тези стълбове.

По четвърти стълб - **укрепване на политиката за равни възможности при жените и мъжете** - няма отчетени средства по планираните мерки, тъй като изразходването на планираните средства се обуславяше от приемане на съответното специфично законодателство - закона за предотвратяване на дискриминацията (ЗПД). До края на 2002 г. ЗПД не беше приет от Народно събрание, което не позволи да започне реализацията на заложените проекти.

Изпълнение на Национален план за действие по заетостта през 2003 г. по основните стълбове на ЕСЗ

Първият стълб на НПДЗ “Подобряване на пригодността за заетост” включва инициативи, свързани с подобряване на пригодността за заетост, които са насочени към: борба с младежката безработица и предотвратяване на продължителната безработица; стимулиране на заетостта; разработване и осъществяване на политиката за активно стареене; развиване на умения, необходими на новия пазар на труда, в контекста на учене през целия живот; компютърна грамотност и квалификация; активна политика за развитие на посредничеството при намиране на работа; борба с дискриминацията и насърчаване на социалното включване чрез достъп до заетост.

Реализирането на действията по първи стълб през 2003 г. се отличава със следното:

Насърчителните мерки по Закона за насърчаване на заетостта стартираха по-късно през годината, поради приемането на Закона за изменение и допълнение на Закона за насърчаване на заетостта (през март 2003, ДВ 21), Правилника за прилагането му (ПМС 131 - приложение от 19.06.3003) и разработените впоследствие Процедура и Критерии за подбор на работодатели при ползване на активни мерки за обучение и заетост по реда на ЗНЗ. Към края на месец септември освен изплатените по договорите средства предстои да се изплатят още над 3 300 000 лева по сключените до момента договори. По данни на дирекции “Бюро по труда” с 4 300 000 лв. до края на годината се обезпечават договори, които предстои да бъдат сключени с работодатели, проявили интерес по различните мерки.

Успешно и с голям интерес сред работодателите се реализират различните мерки по Закона за насърчаване на заетостта, въпреки пренасочването на субсидиите предимно към осигурителните вноски, изискването за запазване на работното място за период равен на периода на субсидирането и изискването за данъчна изрядност на работодателите.

По мярката за заетост на безработни до 29-годишна възраст са работили 3 218 лица; 683 лица са работили по чл. 37 от ЗНЗ за продължително безработни лица. Добре се приемат и от работодатели и от безработни лица мерките за заетост на непълно работно време, което е особено подходящо при сезонната заетост. По чл. 43 от ЗНЗ са работили 1 358 лица, а по чл. 51 от ЗНЗ са работили 2 004 лица; 538 са наетите лица с трайно намалена работоспособност (чл. 52, ал. 1 от ЗНЗ);

По проект “Повишаване пригодността за заетост и насърчаване предприемачеството на младежите”, модул ”Заетост на младежи с висше образование в публичната администрация”- за периода януари- септември са включени 188 лица. По втората процедура за кандидатстване по проекта през септември, са обявени общо 1 084 работни места. Успешно са класирани 758 младежи, с които ще бъдат сключени трудови договори.

В Националната програма “От социални помощи към осигуряване на заетост” са включени 103 505 лица по одобрени проекти, от които 8 713 са в модул “Личен асистент”, 12 456 безработни лица са включени в програма “Възобновяване и опазване на българската гора”, 9 650 безработни лица в “Дружества за заетост”. Участие в програмата по различни причини са отказали 8 113 безработни.

По Програма “Красива България” е осигурена заетост на 3 302 лица и обучение на 1 836 лица в подписаните над 400 договора за строително-ремонтни работи.

По-ниски резултати са постигнати при мерките от ЗНЗ, свързани с първите пет наети безработни от малки предприятия (в мярката са включени 199 безработни лица), както и мерките за безработни, изтърпели наказание “лишаване от свобода” (включени са само 18 лица).

Професионалната квалификация на безработни лица, осигурявана от Агенцията по заетостта, е обект на голям интерес от страна на безработните, защото чрез тази мярка се повишава конкурентоспособността и шансовете им за трудова реализация. За периода януари- септември 2003 г. е осигурено обучение на 7 136 лица. Продължава включването на безработни лица в различни курсове за професионална квалификация.

В Българо-германските центрове за професионално обучение в Плевен, Стара Загора и Пазарджик 3 601 лица са включени в обучение за придобиване на професионална квалификация.

По проект “Професионално обучение” по програма ФАР 2000 са обучени 13 238 лица и са изразходвани 9 418 500 лева.

По проект “Инициативи на пазара на труда” и проект “Социална интеграция” бяха проведени тръжни процедури по грантовите схеми. Докладите от оценката са изпратени в Делегацията на ЕК за одобрение и предстои сключване на договори с бенефициентите по грантовете. Проектът “Учене през целия живот” по програма ФАР е в начална фаза на изпълнение.

По втори стълб на ЕСЗ - **развитие на предприемачеството**, са включени мерки и програми свързани със стартирането и развитието на бизнеса и насърчаване на предприемаческите действия

По проекта “Заетост чрез подкрепа на бизнеса” (JOBS) е изградена мрежа от бизнес центрове в 24 общини с висока безработица. Тези центрове предлагат широк спектър информационни, финансови и офис услуги, консултации (включително в областта на земеделието), пазарна информация, обучения, изработване на бизнес планове. Към всеки от центрoвете на JOBS действат интернет центрове. Стратегически фокус на JOBS за 2003 г. е разширяването на мрежата от бизнес центрове в 11 нови общини и постигането на национално покритие на проекта. През юли 2003 г. към JOBS бяха включени и бизнес инкубаторите, разкрити по проект SMAEP на МТСП. До

м.септември 2003 г. проектът е съдействал за разкриването на 2 205 трайни работни места, обучени са 3 468 лица.

По проект “Гаранционен фонд за микрокредитиране” за периода януари-септември 2003 г. фирмите, ползвали кредити са декларирали, че ще разкрият 3 970 работни места по 2 112 проекта на кредитоискатели, които са на стойност 22 291 022 лева.

Ниският брой на включените безработни лица (77) в чл. 49а от ЗНЗ за насърчаване на предприемачеството на земеделските производители и в Програма за финансиране на земеделски производители - пилотна фаза за Видинска област се дължи на по-късното стартиране и сезонния характер на земеделската дейност.

В трети стълб - **насърчаване на бизнеса и на заетите в него** - са заложени проекти, които са включени в първи и втори стълб и финансово се отчитат в тези стълбове.

Четвърти стълб - **укрепване на политиката за равни възможности при жените и мъжете** - Проектите “Отново на работа” и “Стимулиране на самостоятелната стопанска дейност на жени за оказване на услуги при отглеждане на деца” стартираха през четвъртото тримесечие на годината.

Проектите “Създаване на система от джендър мейнстрийминг индикатори за оценка на качеството и ефективността на мерките и програмите на пазара на труда”, “Оценка с джендър индикатори на работните места и необходимата квалификация, с цел премахване на дискриминацията, основана на признака пол” ще бъдат включени за изпълнение в Националния план за действие по заетостта през 2004 г. Тези проекти ще се доразработят и разширят, за да са в съответствие с новите джендър индикатори по EUROSTAT, за които страните членки на ЕС трябва да постигнат договореност до края на 2003 г.

По отношение на реализацията на НПДЗ за 2003 г. се очертават следните изводи: голям е броят на включените лица (116 501) по различните програми и мерки; повишен е интересът към насърчителните режими по ЗНЗ, въпреки новите изисквания към работодателите след въведените промени в ЗНЗ; концентрацията на средства в Национална програма “От социални помощи към осигуряване на заетост” позволява да се постигне значително намаляване на броя на продължително безработните лица и общия брой на безработните; стартиралите пилотно нови програми през 2003 г. ще се разгърнат през 2004 г. и ще обхванат цялата страна.

Анализ и изпълнение на НПДЗ за периода януари - септември 2004 г.

Националният план за действие по заетостта през 2004 е приет с Решение № 93 на Министерски съвет от 16.02.2004 г. и е разработен на основата на насоките на Европейската стратегия за заетост, Стратегията по заетостта и Съвместния доклад за оценка на приоритетите в политиката по заетостта. В плана са включени проекти и програми за заетост, финансирани със средства за активна политика на МТСП и проекти и програми за заетост с финансиране от други източници.²

Резултатите от реализацията на проекти и програми за заетост, финансирани **със средства за активна политика на МТСП** показват, че за периода януари- септември на 2004 г. активната политика на пазара на труда е осигурила **заетост на 142 041 безработни лица и обучение на 24 456 лица**. Изразходвани са средства в размер на 153 359 120 лв.

Изразходваните **средства** за реализирането на програми и мерки за заетост и обучение за деветте месеца на 2004 г., са в размер на 153 359 120 лв. (75.1 % усвояемост на средствата), като от тях:

² По проектите финансирани от източници, извън МТСП, данните не постъпват регулярно и не може да се направи обобщен отчет за периода.

- за програми за заетост – 132 794 516 лв. (77.2 % усвояемост на средствата спрямо планираните за годината);
- за насърчителни мерки – 15 088 729 лв. (70.2 % усвояемост на средствата);
- за професионална квалификация по реда на чл. 63 от ЗНЗ - 5 475 875 лв. (51.7 % усвояемост на средствата).

Прегледът на данните през отчетния период показва, че като цяло дейностите по програмите и проектите се изпълняват съгласно НПДЗ 2004. С цел повишаване ефективността и след направен мониторинг в някои програми през годината са направени промени, утвърдени от министъра на труда и социалната политика.

I. Изпълнението на НПДЗ 2004 по отделните насоки:

1. Активни и превантивни мерки за безработните и икономически неактивни лица- с реализацията на програмите и мерките в тази насока се цели създаване на работни места за устойчива заетост, за стажуване и за чиракуване. За намаляване на **продължителната безработица** се реализират различни програми и мерки, насърчаващи работодателите, както да наемат на работа продължително безработни и продължително безработни на социално подпомагане, така и да ги включват в обучения за придобиване на професионална квалификация и ограмотяване.

Основната целева група са трудоспособни продължително безработни лица, които са регистрирани в Дирекция „Бюро по труда“. Продължително безработните лица са основна целева група и на чл. 37 от ЗНЗ. За периода 01-09.2004 г. по Програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“ са работили 94 619 лица, по чл. 37 от ЗНЗ те са 1 503 безработни лица. С други думи на 38.3 % от продължително безработните лица за същия период е осигурена заетост при 18 % заложен цел в НПДЗ 2004 г.

Освен положителното влияние върху качеството на живот на продължително безработните, чрез реализацията на тези инициативи се подобрява жизнената и екологичната среда в населените места, включително и опазване и възстановяване на стари и непродуктивни гори; премахват се нерегламентирани сметища; ремонтират се улици; водопроводни и канализационни мрежи; поддържат се паметници на културата и т.н.

За преодоляване на младежката безработица се прилагат редица мерки и програми за заетост и обучение на безработни младежи. Чрез тях младежите се обучават за придобиване на професионална квалификация, компютърни умения, осигурява им се стаж и/или работа като за целта се предоставят субсидии на работодателите. Участвайки в тези мерки и програми безработните младежи придобиват трудов опит и повишават своята конкурентноспособност.

В НПДЗ 2004 г. е поставена цел на най-малко 20 % от всички безработни младежи да се предлага нов старт преди да са минали 6 месеца, откакто са станали безработни. За първите шест месеца на 2004 г. е осигурена заетост или квалификация до 6 месеца от датата на регистрацията им в ДБТ на 19 816 младежи до 29 години (т.е на 40.7 % от безработните младежи с регистрация до 6 месеца, регистрирани за периода 01-06.2004 г.).

На безработните лица, на които не е предложена или не са започнали работа в едномесечен срок от датата след регистрацията, се прави оценка на възможностите за устройване на работа и се изготвя план за действие с график за посещения към него. На

търсещите работа лица се предоставя възможност за участие в програми и мерки за насърчаване на заетостта и/ или професионална квалификация.

2. Разкриване на работни места и предприемачество - действията са насочени към насърчаване на предприемачеството, създаването на малки предприятия, експортната дейност и инвестициите, като се отчита и необходимостта от постигане на балансирано социално-икономическо развитие на отделните райони на страната.

Чрез различни програми и мерки по Закона за насърчаване на заетостта, се подпомага стартирането на собствен бизнес от безработни лица, както и на земеделска дейност. Посредством мрежа от 37 бизнес центрове/ бизнес инкубатори. Проект „Заетост чрез подкрепа на бизнеса” подпомага микро и малки предприятия и земеделски стопанства в създаването за устойчиво развитие и разкриване на нови работни места. Безработни лица с право на парично обезщетение за безработица могат да започнат самостоятелна стопанска дейност, получавайки паричните си обезщетения наведнъж. На безработните лица се предоставят и възможности за придобиване на квалификация по предмета на дейността и/ или управление на дейността, възстановяват се разходите за направени външни консултантски услуги.

За периода януари- септември 2004 г., по тази насока чрез програмите на МТСП, в заетост са включени 7 345 лица, в обучение и квалификация - 5 014 и са изразходвани 7 032 260 лева.

Приоритет в правителствената политика е поддържане на предвидима и устойчива бизнес-среда. През 2004 г. усилията за повишаване на конкурентноспособността на българската икономика са съсредоточени в две основни направления:

- подобряване на бизнес средата като ключов фактор за развитието и просперитета на частния сектор;
- подготовка на предприемачеството за изпълнение на изискванията на ЕС и използване на преимуществата на Единния европейски пазар.

Подобряването на бизнес средата се реализира чрез усъвършенстване на законодателната рамка, оптимизиране на регулаторните режими и привличане на деловите среди в разработването и реализацията на икономическите политики.

3. Промяна и развитие на адаптивност и мобилност на пазара на труда- действията са насочени към постигането на адаптивност на предприятията и на работната сила отговарящи на промените в пазара на труда. Предоставят се възможности за поддържане и повишаване на квалификацията на наетия персонал.

С мерките по ЗНЗ се подпомага мобилността на работната сила в страната чрез осигуряване на средства за пътуване и квартира при обучение, и при преместване във връзка с работа в друго населено място, както и за обучение за придобиване и повишаване на квалификацията.

За стимулиране на вътрешно фирмено обучение със Закона за насърчаване на заетостта са осигурени преференции при определени условия за работодателите, които повишават квалификацията на персонала си. По програма ФАР също се реализират проекти за подобряване на квалификацията на безработни и заети.

За периода януари- септември 2004 г. по мерките и програмите, включени в тази насока са заети 156 лица (47.3 % от планираните), в обучение и квалификация са включени 1 849 (при планирани 380) и са изразходвани 767 366 лева.

Сключените международни спогодби осигуряват по-голяма сигурност на българските граждани, които желаят да работят в чужбина, относно условията на работа там.

Подобрява се контролната дейност по отношение условията на труда. По данни на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда” половината от проверените предприятия са привели условията на труд в съответствие с нормативните изисквания и отговарят на европейските норми и изисквания. Подписаното в края на 2003 г. Споразумение за съвместна дейност, координация и сътрудничество между МТСП, национално-представителните организации на работодателите и служителите в областта на безопасност и здраве при работа се изпълнява и през 2004 г. Фонд „Условия на труда” е осигурил над 4 млн. лв. за обучение на работодатели, синдикати, членове на комитети и групи по условия на труд и специалисти по безопасност и здраве при работа в предприятията.

4. Насърчаване развитието на човешкия капитал и ученето през целия живот- осигурява се подходящо обучение за придобиване на професионално-квалификационни характеристики съобразени с новите изисквания на работодателите; гарантиране на високи качество и ефективност на обучението чрез увеличаване на неговата продължителност, на средствата за финансирането му и контрола върху обучаващите организации; провежда се обучение с цел превенция на безработицата и постигане на адаптивност на работната сила, включително в предприятия и фирми с реструктуриращи се дейности, на заетите лица; периодично обучение на наетите лица.

През 2004 г. се увеличават средствата за придобиване и повишаване на квалификацията на безработни и заети лица, специално за неравностойните групи на пазара на труда.

За периода януари- септември 2004 г. по дейностите в тази насока в обучение и квалификация са включени 12 509 (72.0 % от планираните) и са изразходвани 5 494 633 лева (46.8 % от планираното).

През 2004 г. беше проведено изследване за определяне на потребностите от работна сила на работодателите, като едно от най-важните условия за осигуряване на адекватно обучение.

Подобрени са процедурите за избор на учебни организации за извършване на обучението, организирано от АЗ. Увеличен е значително броят на заетите лица, обучени по условията на ЗНЗ. Подобрени са условията и обхвата на обучението, ограмотяването и началната квалификация.

Нараства броят на лицензираните от НАПОО центрове за професионално обучение – 220 към края на м. септември 2004 г.

5. Увеличаване предлагането на труд и насърчаване на стареенето в трудовата среда - действията са насочени към създаване на подходящи комплексни условия за поддържане на трудовата активност на по-възрастната работна сила и подобряване на заетостта. С цел преодоляване на негативната нагласа към възрастните безработни и реализиране на възможността за пълноценно използване на техния опит се развива и прилага политиката за насърчаване на трудовата активност с увеличаване на възрастта. Предоставят се стимули на работодатели, които наемат на работа безработни в предпензионна възраст и безработни, на които не им достигат до 10 точки за формиране на сбора от осигурителен стаж и възраст за право на пенсия. За периода януари- септември 2004 г. в заетост са включени 1 290 лица и са изразходвани 1 875 469 лева (66.9 % от планираното).

Подобряването на действията във връзка с насърчаване на трудовата активност на по-възрастната работна сила се осъществява в контекста на общата политика по заетостта и мерките за неравностойните групи работна сила.

Лицата над 50-55 г. заемат самостоятелно място в кръга от мерки и действия за обучение за придобиване на професионална квалификация. Разработват се и се прилагат самостоятелни проекти и модули. Реално е гарантиран и се реализира принципът на равния достъп за тези лица до обучение и заетост.

6. Равенство между мъжете и жените- действията са насочени към създаване на условия за равни възможности на мъжете и жените и еднаквото им третиране на пазара на труда; намаляване на различията в заетостта чрез създаване на улеснения при съвместяване на семейния с професионалния живот с въвеждане на нови и подобрени форми за грижи за децата и семейството. За периода януари- септември 2004 г. в обучение и квалификация са включени 519 (71.6 % от планираните) и са изразходвани 156 786 лева (39.0 % от планираните).

По отношение на **общите мерки за насърчаване на равенството** е извършена законодателна промяна за транспонирането на Директива 96/34/ЕО. С промяна на Кодекса на труда бе въведен родителският отпуск, с цел насърчаване на политиката за съвместяване на професионалния със семейния живот.

За създаване на институционална ресурсна основа за прилагане на политика за равнопоставеност на жените и мъжете се изпълнява проект за създаване на система от джендър мейнстрийминг индикатори за оценка на качеството и ефективността на мерките и програмите на пазара на труда и обучение на държавни служители в джендър мейнстрийминг подход за оценка на програмите и мерките на пазара на труда.

Израз на **специфични мерки** са реализираните проекти от НПДЗ за 2004 г.:

- „Повишаване чувствителността на българското общество към проблемите на равнопоставеността на половете” и „Съвместяване на семейния с професионалния живот”. Насочени са към повишаване на информираността на обществото и на работодателите за принципите на равнопоставеност на жените и мъжете, с цел премахване на бариерите за трудова реализация.
- „Стимулиране на самостоятелната стопанска дейност на жени за оказване на услуги при отглеждане на деца” и „Отново на работа”. Чрез тези проекти се насърчаване участието в пазара на труда на групи, за които съществува риск от затруднен достъп до заетост или от запазване на заетостта.

7. Насърчаване на интеграцията и борба с дискриминацията на хората в неравностойно положение на пазара на труда - действията са насочени към осигуряването на условия за пълноценна социално-икономическа интеграция на рисковите групи на пазара на труда чрез повишаване на пригодността им за заетост, в съответствие с търсенето на работна сила на пазара на труда; стимулиране към предприемачество; насърчаване на териториалната мобилност; субсидирана заетост; създаване на умения с широко приложение и възможности за активно поведение на пазара на труда.

През 2004 г. бе приет **Закон за интеграция на хората с увреждания**. Законът предвижда конкретни мерки за интегриране на хората с увреждания на пазара на труда с оглед осигуряване на възможност за водене на независим и достоен живот. Въвеждат се финансови стимули за работодателите за наемане на хора с увреждания - финансово подпомагане за адаптиране на работната среда към нуждите на отделния човек с

увреждане, данъчни преференции за подобренията на средата в полза на работника/служителя с увреждане, отстъпки от осигурителните вноски и др.

С цел устройването на работа на лицата с увреждания и улесняване на социалната им и трудова интеграция се прилагат различни инициативи за заетост, насърчаване на предприемачеството, мотивационно обучение и обучение за придобиване на професионална квалификация. Голям е социалният ефект от подкрепата, която се оказва на безработните лица с увреждания, на техните близки, които се грижат за тях, на безработните учители, обучаващи деца с различни форми на увреждания и на работодателите, разкриващи работни места за хора с увреждания (ментални; сензорни; с и над 71 % намалена работоспособност; военноинвалиди; хора, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества).

За периода януари- септември 2004 г. в дейностите по насоката, в заетост са включени 2 133 лица (79.9 % от планираните), в обучение и квалификация са включени 38 и са изразходвани 3 689 549 лева (48.5 % от планираните).

8. Повишаване на атрактивността на работата

Промените в скалите за облагане се изразяват в намаление на данъчната тежест за всички доходни групи, в резултат на което се увеличава номиналния и реалния разполагаем доход на домакинствата.

През 2004 г. минималната работна заплата стана 120 лева, което представлява 9,1 % номинален ръст и 4,9 % реален ръст спрямо предходната година. През 2004 г. бюджетните заплати бяха увеличени с 8,5 % еднократно от началото на месец юли. Очакванията са към края на годината средната работна заплата за бюджетните организации да достигне 327.73 лева, номиналният ръст спрямо 2003 е 5.65 % и реалният - 1.6 % при очаквана средногодишна инфлация 6.3 през 2004 г.

В резултат от намаление на данъчната тежест през 2005 г., номиналният доход за потребление при средните за страната работни заплати нараства с 8,7 %, а ръстът на реалните доходи за потребление (след отчитане на инфлацията) е 4,7 %.

Със Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда са направени промени³, с които се въвеждат нови правни норми или се допълват съществуващите, отнасящи се до забраната за дискриминация /пряка и непряка/, установяването на равнопоставеност между мъжете и жените при изпълнение на правата и задълженията им по трудовите правоотношения и други в изпълнение на задълженията на Република България за пълно синхронизиране на българското трудово законодателство с правото на Европейския съюз.

С приетия на 21.04.2004 г. Закон за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя се разрешава един дългогодишен социален проблем.

Изложените изменения и допълнения в законодателството бяха оценени положително в Редовния доклад за напредъка на България в процеса на присъединяване към Европейския съюз – 2004 г., където се посочва, че с изключение на достиженията на правото на ЕС относно командироването на работници и Европейските работнически съвети, по-голямата част от достиженията на правото на ЕС в областта на трудовото право е вече транспонирана.

³ Бр. 52 на Държавен вестник от 18 юни 2004 г.

9. Трансформиране на недекларираната заетост във формална

През 2004 г., основните насоки, в които бяха предприети действия за ограничаване обхвата на недекларираната заетост са:

- реформиране на данъчната и осигурителната системи;
- опростяване на съществуващите административни процедури;
- засилване на контрола.

През 2004 г. бе отчетен напредък в намаляване дела на недекларираната заетост. Предприетите целенасочени мерки от страна на правителството за борба с недекларираната заетост, в т.ч. подобряване на контролно-ревизионната дейност, подобряване на обслужването на участниците в осигурителния процес, облекченията в данъчната политика, подобряване на бизнес средата, доведоха до конкретни положителни резултати. Тенденцията към намаляване на „сивотата” при трудово-правните взаимоотношения продължава благодарение на въведената регистрация на трудовите договори и минималните осигурителни прагове. Значително намаля броят на случаите, в които работодателите не сключват писмен договор или не плащат социални и здравни осигуровки на наетите лица.

Констатираните от ИА „ГИТ” за деветмесечието на 2004 г. нарушения по наемане на работа без сключен писмен договор са общо 784 (с 823 по-малко в сравнение със същия период на 2003 г.).

През 2004 г. в България бяха извършени реформи, които подобриха условията за извършване на стопанската дейност и създадоха предпоставки за подобряване на бизнесклимата в страната. По данни на Министерство на икономиката към м.май 2004 г., са облекчени 88 режима и са отменени 56.

В резултат на повишената ефективност при събиране на държавните вземания приходите в републиканския бюджет към края на м. септември 2004 г. са с 11.6 % (787.7 млн. лв.) повече спрямо същия период на 2003 г. Увеличени са данъчните приходи, постъпленията от преки и косвени данъци. Това от своя страна е доказателство за излизане на светло на голяма част от сивата икономика.

10. Действия за намаляване на регионалните различия в заетостта- действията са насочени към намаляване на регионалните различия в заетостта и насърчаване на развитието на изостанали и слаборазвити региони. За периода януари- септември 2004 г. в заетост са включени 1 204 лица (71.8. % от планираното), в обучение и квалификация включените са 292 (46.2 % от планираното) и са изразходвани 783 366 лева (33.8 % от планираното).

Няколко важни събития, свързани с **регионалната политика**, трябва да бъдат отбелязани за периода от началото на годината – определянето от ЕК на финансовата рамка за България; затварянето на глава „Регионална политика” от преговорите за присъединяване на страната към ЕС и окончателното приемане на Закона за регионалното развитие. Европейската комисия взе решение България и Румъния да получат 6 % от средствата за регионална политика и структурни фондове за периода 2007–2013 година, което се равнява на 22 млрд. евро. За преходния тригодишен период (2007–2009 година) е предвидено финансовата рамка на България да бъде 4.245 млрд. евро. Най-голяма част от тази сума – 2.3 млрд. евро, ще бъде изразходвана за структурни политики и подобряване на жизнения стандарт. В Закона за регионално

развитие⁴ са посочени механизмите за регионално планиране. Разпределението на средствата от европейските фондове ще става именно на основата на това планиране, както и според показателите на населените места и най-острите им проблеми. Шестте центъра на административните райони за планиране в страната са Бургас, Варна, Видин, Русе, Пловдив и София. Предстои да бъдат приети подзаконовите нормативни актове, свързани със Закона за регионално развитие.

1. Изпълнение на Националния план за действие по заетостта 2005 г.

Националният план за действие по заетостта е приет с Решение № 91 на Министерски съвет от 14.02.2005 г. НПДЗ 2005 г. е разработен на основата на насоките на Европейската стратегия за заетост, Стратегията по заетостта и Съвместния доклад за оценка на приоритетите в политиката по заетостта. В плана са включени проекти и програми за заетост, финансирани със средства за активна политика на МТСП и проекти и програми за заетост с финансиране от други източници.⁵

В резултат на подобряващата се икономическа среда и целенасочената активна политика на пазара на труда продължава тенденцията на нарастване броя на *заетите лица*.

Резултатите от реализацията на проекти и програми за заетост, финансирани със средства за активна политика на МТСП за периода януари-септември 2005 г., се изразяват във включването на 160 925 лица (199 864 лица - по предварителни данни на АЗ за периода януари – декември 2005 г.), като от тях:

- в програми за заетост – 106 496 лица (124 242 лица - по предварителни данни на АЗ за периода януари – декември 2005 г.);
- в насърчителни мерки за заетост и обучение – 25 209 лица (37 742 лица - по предварителни данни на АЗ за периода януари – декември 2005 г.);
- в професионална квалификация - 29 220 лица, от които по реда на чл. 63 от ЗНЗ - 15 733 лица (37 880 лица - по предварителни данни на АЗ за периода януари – декември 2005 г., от които 20 958 по реда на чл. 63 от ЗНЗ).

Изразходваните средства от бюджета за активна политика за реализирането на програми и мерки за заетост и обучение през отчетния период, са в размер на 135 430 657 лв., като от тях:

- за програми за заетост – 106 213 946 лв.;
- за насърчителни мерки – 19 746 306 лв.;
- за професионална квалификация по реда на чл. 63 от ЗНЗ – 9 470 405 лв.

През 2005 г. продължи реализирането на голям брой активни програми с различен обхват и целеви контингент. С реализацията на програмите и мерките се създадоха работни места за устойчива заетост, за стажуване и за чиракуване.

С последните промени в Закона за насърчаване на заетостта се подобрява функционирането на пазара на труда и насочването на безработните лица към първичния пазар. Усъвършенствана е и нормативната уредба в областта на обучението за професионална квалификация. Осигуряват се допълнителни мерки за насърчаване на предприемачеството на безработни лица, които създават микропредприятие.

⁴ ДВ бр. 14/20.02.2004 г.

⁵ По проектите финансирани от източници, извън МТСП, данните не постъпват регулярно и не може да се направи обобщен отчет за периода.

Предприети са действия насочени към повишаване на участието на жените на пазара на труда чрез подобряване на пригодността им за заетост, както и мерки, включително и законодателни, за насърчаване на трудовата реализация на родители с деца и съвместяване на семейните с професионалните им задължения.

През 2005 г. продължи реализирането на проекти, програми и мерки, чиято основна цел е интеграцията на рисковите групи на пазара на труда, повишаване на тяхната пригодност за заетост и улесняване на достъпа им до пазара на труда.

На основата на концепцията за Учене през целия живот се подобрява пригодността за заетост на работната сила чрез различните форми на обучение. Увеличен е значително броят на безработните лица, които са намерили реализация след обучение за придобиване на професионална квалификация (през 2005 г. 26 832 безработни лица са започнали работа, с 24.26% повече в сравнение с 2004 г.).

През 2005 г. продължи работата по подобряване качеството на предоставяните услуги от Агенцията по заетостта по заетостта на безработните и работодателите, свързано с прилагане на базисния (процесен) и разширен (обслужване на принципа „едно гише“) модел на работа в Дирекции „Бюра по труда“ (ДБТ). През деветте месеца е извършена организационно-методическа подготовка и са обучени директори и служители на 61 ДБТ с оглед внедряване на процесния модел на работа. До края на 2005 г. всички бюра по труда в системата (116) ще преминат на процесен модел на работа.

Подобрено е ресурсното осигуряване и организацията на инспекционната дейност на ИА „Главна инспекция по труда“. Рязко е увеличен контролът над предприятията за спазване на изискванията на трудовото законодателство. Увеличен е обхватът на обектите на контрол; повишена е ефективността и въздействието на проверките.

Изпълнение на НПДЗ 2006 (януари – октомври)

Националният план за действие по заетостта е приет с протоколно решение на Министерски съвет от 26.01.2006 г. Планът за заетост за 2006 г. въвежда новите Насоки за заетост на Европейската комисия, които са част от Интегрираните насоки за растеж и заетост 2005-2008 г. на ЕС. Изпълнението на плана е инструмент за постигане на основните цели на политиката на пазара на труда в България за запазване и увеличаване на заетостта, повишаване пригодността за заетост и интегриране на неравнопоставените групи на пазара на труда.

Изпълнение на НПДЗ 2006 по направления:

1. Увеличаване на заетостта и намаляване на средногодишното равнище на безработица

В резултат на подобряващата се икономическа среда и целенасочената активна политика положението на пазара на труда продължава да се подобрява. През 2006 год. Икономиката е стабилна и динамично развиваща се. Икономическият растеж се очаква да надхвърли 6%. Нивото на преките чуждестранни инвестиции, вкл. „на зелено“, е много високо. За първите седем месеца на 2006 год. техният обем е 1,7 млрд. евро и тенденцията продължава. Това е добра предпоставка за конкурентоспособността на българската икономика, за нейното развитие.

Равнището на икономическа активност на населението на възраст между 15 и 64 години се повишава от 60.7 % през 2000 г. до 64.2 % за деветте месеца на 2006 г. Въпреки наблюдаваната положителна тенденция в равнището на активност през последните години разликата от средното равнище за ЕС 25 (70.3 %) остава значителна около 7 процентни пункта. Все още около 36.8 % от населението на възраст 15-64 г. е извън

работната сила, като $\frac{1}{4}$ от тези лица желаят да работят, но не търсят работа по различни причини в т.ч.: лични и семейни ангажименти; болест или увреждане; неадекватна професия или специалност; липса на необходимото образование, квалификация, умения или трудов опит и т.н.

През последните години се наблюдава устойчива тенденция на нарастване броя на заетите лица в страната. За деветте месеца за 2006 г. заетите на възраст 15-64 г. са 3 055.8 хил. с 108.8 хил. повече спрямо 2005 г.

Последователна е тенденцията за увеличаване на заетостта и намаляването на безработицата. През 2001 г. България бе сред страните с най-висока безработица – около 17 на сто. Тази година към момента тя е под 9 %, което ни вкарва в средното, в общи линии, за ЕС ниво.

Устойчива тенденция на спад се наблюдава и при регистрираната безработицата, която се очаква да продължи и през 2007 г. В НПДЗ през 2006 г. е заложен цел за постигане на средногодишно равнище на регистрирана безработица под 11 %, като средно за деветмесечието на 2006 г. равнището на безработица за страната е 9.91 %, с 1.9 пункта по-малко спрямо същия период на 2005 г.

За периода 01-10.2006 г. регистрираните безработни младежи са намалели с 25 067 спрямо същия период на миналата година, продължително безработните лица са намалели с 34 642 души спрямо същия период на миналата година. Намалява и относителния дял на безработните младежи в общата съвкупност на безработните лица от 25.7 % през първите десет месеца на 2005 г. на 23.2 % през 2006 г. За отчетния период намаляват и безработните лица над 50 годишна възраст с 10 395 спрямо същия период на 2005 г.

2. Реализация на програми и мерки за заетост и обучение

Резултатите от реализацията на проекти и програми за заетост, финансирани със средства за активна политика на МТСП за периода януари – октомври 2006 г., се изразяват във включването на 126 127 лица в заетост и 43 832 лица в обучение.

Изразходваните средства от бюджета за активна политика за реализирането на програми и мерки за заетост и обучение през отчетния период, са в размер на 169 521 670 лв. (83.1 % усвояемост на средствата).

Предвид негативните демографски тенденции и влиянието на глобализацията и свързаните с нея миграционни процеси, политиката по заетостта е насочена към интегриране и задържане на младите хора на пазара на труда, подкрепа в кариерното им развитие и прехода от училище към работа. Акцентът е поставен и върху повишаването на икономическата активност на жените и възрастните хора чрез реализиране на проекти и програми за повишаване на пригодността за заетост и инвестициите в човешки капитал, постигане на по-добър баланс между личния и професионалния живот. В политиката на пазара на труда бе въведен подход към работата, основан на „жизнения цикъл”, включващ ефективни действия за подпомагане на преходите между различните житейски етапи, през които преминава трудоспособното население.

През 2006 г. в подкрепа на заетостта на младите хора бяха реализирани различни програми и проекти. За предотвратяване на деквалификацията на безработните младежи с висше образование и като превенция срещу „изтичането на мозъци” продължи изпълнението на програмата „Старт на кариерата”. Националната програма „Компютърно обучение на младежи” бе насочена към подпомагане достъпа на младите хора до информационни и комуникационни технологии чрез придобиване на знания и умения. В изпълнение на разпоредби от Закона за насърчаване на заетостта бяха стимулирани работодателите, които наемат безработни лица до 29-годишна възраст и разкриват работни места за обучение за придобиване на професионална квалификация и/или стажуване за безработни лица от същата възрастова група.

През 2006 г. политиката по заетостта постави и специален акцент на действията за увеличаване участието на възрастните хора на пазара на труда. Тези действия включваха създаване на благоприятни условия за запазване на заетостта чрез подобряване на достъпа до професионално обучение, мотивиране на работодателите да наемат възрастни работници и служители. Подкрепата за включването и оставането в заетостта на възрастните работници и служители бе реализирана чрез конкретни програми и мерки. В изпълнение на разпоредбите от Закона за насърчаване на заетостта се насърчаваха работодателите, които наемат безработни жени над 50-годишна възраст и безработни мъже над 55-годишна възраст. Развитието на услугите по заетостта, предоставяни на безработните лица, продължи чрез разработване на индивидуални планове, в които да се идентифицират конкретните потребности от услуги. Държавата продължи да субсидира работодателите, които наемат хора в предпенсионна възраст в Националната програма „Помощ за пенсиониране”. Действията за увеличаване на професионалната мобилност включват активно участие на работници и служители от по-високите възрастови групи в професионално обучение.

За намаляване на продължителната безработица се реализират програми и мерки, насърчаващи работодателите, както да наемат на работа продължително безработни и в т.ч. продължително безработни на социално подпомагане, така и да ги включват в обученията за придобиване на професионална квалификация и ограмотяване. Най-мощната инициатива в подкрепа на продължително безработните лица е Националната програма “От социални помощи към осигуряване на заетост”, по която са работили 49 092 лица (средно за десетте месеца) и Национална програма “Асистенти на хора с увреждания” – работилите лица са 13 591 лица (средно за десетте месеца). Изпълнението по програми, мерки за заетост и обучение е, както следва:

- по програми за заетост и обучение е субсидирана заетостта на 104 283 лица, като средно за отчетния период са работили са 73 067 лица
- по насърчителни мерки за заетост и обучение са включени 21 844 безработни лица и са работили 24 120 лица

През периода успешно се реализират и Национална програма “Помощ за пенсиониране”, Национална програма “Преодоляване на бедността”, Национална програма “Мелпомена”, Национална програма “Компютърно обучение на младежи”, Национална програма за ограмотяване и квалификация на ромите и др.

По-слабата реализация на Национална програма ”Отново независим” се дължи на липсата на регистрирани в ДБТ безработни лица, които отговарят на изискванията за включване в програмата, а именно – безработни, преминали успешно лечение за зависимост към наркотични вещества.

През периода успешно се реализират мерките за насърчаване на работодателите да разкриват работни места за стажуване и чиракуване (чл.41 и чл.46 от ЗНЗ), за безработни хора с увреждания (чл.52 от ЗНЗ), за безработни жени над 50 и мъже над 55-годишна възраст (чл.55а от ЗНЗ), за самотни родители или майки с деца до 3г. възраст (чл.53 от ЗНЗ), както и мерките за поддържане и повишаване на квалификацията на заети лица (чл.44 от ЗНЗ) и за насърчаване на предприемачеството на безработни лица в областта на земеделието (чл. 49а от ЗНЗ).

През отчетния период някои от насърчителните мерки са с по-малък брой участници, а именно:

- Насърчаване на работодателите да наемат безработни, получавали обезщетение за безработица не повече от 5 месеца, за половината от законоустановеното работно време (чл. 43 от ЗНЗ). Причината е, от една страна, ограниченият брой лица, които са нейни бенефициенти (лица, получавали парично обезщетение за безработица до 5 месеца) и, от друга страна - липсата на мотивация у безработните лица за работа на непълно работно време, тъй като осигурителният стаж се зачита пропорционално на отработеното време (съгласно Кодекса за социално осигуряване).

- Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица за обучение и работа на работното място за времето, през което зетото лице е на обучение (чл. 45 от ЗНЗ). Работодателите проявяват ограничен интерес към тази мярка, тъй като наемат безработните лица за кратък срок (обикновено курсовете за професионална квалификация са 3 месечни).

- Кредит за квалификация на лицата, получили еднократна парична сума по чл.47, ал.1 (чл.48 от ЗНЗ). В повечето случаи лицата, ползващи преференциите за самостоятелна стопанска дейност, се насочват към дребен бизнес и предпочитат веднага да започнат работа и да осигуряват доходи за семействата си, вместо да се обучават. Освен това, средствата се предоставят под формата на кредит за квалификация и след успешно завършване на обучението, трябва половината от тях да се възстановят.

3. Обучение за професионална квалификация

Подобряването на пригодността за заетост и повишаването на професионалната квалификация на зети и безработни лица като фактор за качествена и продуктивна заетост и намаляване на безработицата е един от основните приоритети на активната политика по заетостта през 2006 г. Действията в областта на обучението за придобиване на професионална квалификация на възрастни се реализират в контекста на ученето през целия живот и увеличаване на инвестициите в човешкия капитал.

През 2006 г. беше разработена Стратегия за обучение на възрастни 2007-2013 г., която има за цел развитие на обучението на възрастни като елемент на ученето през целия живот и подпомагане ефективното функциониране на системата за професионално обучение на възрастни.

Реализани бяха дейностите, включени във втория план за действие в изпълнение на Националната стратегия за продължаващото професионално обучение 2005-2010 г., които са насочени към усъвършенстване на условията за достъп до качествено продължаващо професионално обучение, постигане на ефективност на взаимодействието между институциите, ангажирани с продължаващото професионално обучение и повишаване на инвестициите в продължаващото професионално обучение.

С цел подобряване на достъпа до професионално обучение на безработните без образование и квалификация, младежите, лицата с увреждания и други лица от целевите групи на пазара на труда и осигуряване на по-добро съответствие между обучението по професии и индивидуалните потребности на безработните лица, през 2006 г. беше въведена Методика за подбор на безработни лица за включване в обучение за придобиване на професионална квалификация, организирано от Агенцията по заетостта.

С активното участие на социалните партньори през 2006 г. беше разработена нова Методика за оценка на предложенията за обучение за придобиване на професионална квалификация, организирано и финансирано от Агенцията по заетостта, с която се въвеждат по-високи изисквания към обучаващите институции, качеството на учебните програми и методите за обучение на възрастни. Методиката има за цел повишаване на качеството, ефективността и ефикасността на професионалното обучение, финансирано със средства за активна политика на пазара на труда.

В изпълнение на Проект „Професионална квалификация” по Програма ФАР беше разработена и тествана Методология за изследване, анализ и идентифициране на потребностите на работодателите и на работниците от обучение с оглед постигане на съответствие между професионалното обучение на възрастни и потребностите на пазара на труда.

За подобряване на достъпа до качествено професионално обучение за зети и безработни лица, Министерство на труда и социалната политика организира и координира дейността по изграждането на два нови Българо-германски центъра за професионално обучение по професии в областта на планинския и морския туризъм.

През 2006 година започна изграждането на Център за професионално обучение по професии в областта на планинския туризъм в град Смолян.

В обучението за придобиване на професионална квалификация са включени 43 832 лица, от тях 22 377 в обучение по реда на чл. 63 от Агенцията по заетостта и мотивационно обучение – 1 607 лица.

Чрез Бюрата по труда е направено проучване на заявените потребности на работодателите от квалифицирана работна сила. Министърът на труда и социалната политика утвърди актуализирания Списък от професиите/специалностите, по който да се извършва обучение за придобиване на професионална квалификация на безработни лица без осигурено работно място. Той ще бъде в сила до края на 2006г.

4. Професионално ориентиране

Дирекциите “Бюро по труда” предоставят систематизирана и достъпна информация на търсещите работа за конкретни професии или група специалности, предлагат включване в квалификационно обучение и последващо насочване към определено място за работа. По време на информирането и консултирането търсещите работа лица получават богата информация за видовете професии, които са актуални и търсени на пазара на труда (изпълняваните трудови задачи, работната среда, изискванията за упражняване на професията и др.), начините за придобиване на нова професия или актуализиране на знанията, свързани с досегашната им професия. Информират се за състоянието и тенденциите на пазара на квалификационните услуги, ползват наличните специализирани информационни материали (кратки описания на професии публикувани на електронната страница на АЗ, папки, брошури и дигитални за професиите, видеофилми, мултимедийни продукти, компютърни програми и др.). Учащите се информират и за възможности за обучение в средни, висши училища и Българо-германските центрове за обучение към МТСП.

През деветте месеца на 2006г. 80 388 лица са индивидуално професионално ориентирани, в групови мероприятия са обхванати 45 884 лица. Преди включване в програми за ограмотяване е проведено професионално информиране и консултиране на 1357 роми.

През десетмесечието на 2006 г. Агенцията по заетостта организира и проведе 22 трудови борси в различни региони в страната, като форма за активно участие на първичния пазар на труда. На проведените 22 трудови борси в различни региони в страната, са присъствали общо 454 работодатели и 3635 търсещи работа лица. Общият брой на обявените свободни работни места на тези борси е 4560, при което 2658 търсещи работа лица са започнали работа (от тях 1910 безработни лица или 71.9% са регистрирани в ДБТ). Натрупаният опит при провеждането на трудовите борси е предпоставка за бъдещо още по-пълноценно използване на предимствата от преките контакти между работодатели и търсещи работа лица, с цел постигане на по-пълно съответствие при търсене и предлагане на работна сила на местните трудови пазари.

5. Модернизиране и укрепване на административния капацитет на институциите на пазара на труда

През 2006г. продължи прилагането на действия, чиято основна цел беше модернизиране и укрепване на административния капацитет на институциите на пазара на труда; създаване на условия за повишаване мобилността на работната сила в рамките на националния и европейския пазар на труда и повишаване ефективността на провежданата миграционна политика.

В Агенцията по заетостта през 2006г. процесният модел на работа беше въведен във всички дирекции „Бюро по труда”.

През 2006г. продължи поэтапно създаване на служби по трудови и социални въпроси към посолствата на България в други държави. Създадени бяха служби по трудови и

социални въпроси към посолствата на България във Република Гърция, Федерална Република Германия, Кралство Испания и Великобритания. Дейността на службите е насочена към провеждане на политика за намаляване на бъдещите преходни периоди с държавите-членки в областта на свободното движение на работници, информиране и консултиране относно правата и задълженията на гражданите за работа и пребиваване в рамките на ЕС.

Работата на физическите и юридически лица, предоставящи посреднически услуги по наемане на работа беше приведена в съответствие с разпоредбите на Конвенция № 181 на МОТ относно частните бюра (агенции) по труда. Въведе се регламент за безплатно предоставяне на посредническите услуги - без събиране пряко или косвено, изцяло или частично на такси или други плащания от страна на търсещите работа или наети на работа лица. В съответствие с *acquis* на Европейския съюз отпада изискването за повече от 50 на сто българско участие и регистрация по българското законодателство за лицата, които предоставят посреднически услуги по заетостта, като се предоставя право на лица от ЕС/ЕИП да осъществяват посредническа дейност по наемане на работа в България.

За премахване на пречките пред мобилността на работниците в Европа в рамките на договорите за ЕС българското законодателство в тази област е синхронизирано в съответствие с *acquis* и с практиката на Европейския съюз. С цел гарантиране свободата на движение на работници в Общността и уеднаквяване режима за регистрация на гражданите на държава-членка на ЕС/ЕИП с този на българските граждани, Законът за насърчаване на заетостта предвижда възможност от 1.01.2007 г., всеки гражданин на държава-членка на Европейския съюз или Европейското икономическо пространство, който активно търси работа, да може да се регистрира в териториалните поделения на Агенцията по заетостта и да получава безплатни посреднически услуги по заетостта, така както всеки български гражданин.

През 2006 г. в областта на управлението на трудовата миграция бяха осъществени действия за по-нататъшно развитие на националното законодателство за пълно съответствие с *acquis* на ЕС в областта на свободното движение на работниците-мигранти и членовете на техните семейства в рамките на Междуправителствена работна група по въпросите на миграцията и интеграцията на имигранти в Република България беше извършен преглед на законодателството и административната практика в областта на интеграцията на работниците-мигранти и членовете на техните семейства за идентифициране на необходимостта от изменения и допълнения.

За развитие и регулиране на краткосрочната трудова миграция чрез сключване на нови двустранни споразумения за обмен на работна сила бяха подписани спогодби за обмен на стажанти с Фламандската общност и Френската общност на Кралство Белгия.

За създаване на необходимите предпоставки за включване на България към мрежата EURES:

- продължи подготовката за свързване и участие на Агенцията по заетостта към Европейския портал за работна мобилност. Експерти от Министерство на труда и социалната политика и Агенцията по заетостта бяха обучени по законодателството на ЕС в областта на свободното движение на работници и предоставяне на посреднически услуги в рамките на EURES чрез провеждане на семинар на TAIEХ.
- стартира изпълнението на Туининг проект по Програма PHARE 2005 "Изпълнение на предприсъединителните ангажименти на Република България в областта на свободното движение на хора" (BG 05-IB-OT-01) за подготовка, вкл. в практически план на служители от Министерство на труда и социалната политика и Агенцията по заетостта, които ще работят в областта на свободното движение на хора и EURES.

Прегледът на данните през отчетния период показва, че като цяло дейностите по програмите и проектите се изпълняват съгласно НПДЗ 2006. След събиране на информация за сключени договори и поети задължения до края на годината, в края на месец юли бе направено преразпределение на средства в размер на 4 710 886 лева от мерките и програмите, по които не са усвоени средствата. Средствата бяха насочени основно към осигуряване на допълнителна заетост и квалификация в следните програми: Национална програма "От социални помощи към осигуряване на заетост"; Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“; Национална програма "Помощ за пенсиониране". Насочени са средства и към насърчителни режими от Закона за насърчаване на заетостта, които се ползват със значителен интерес както от страна на работодателите, така и от страна на безработните лица, а именно:

- за обучение и стажуване младежи до 29 години;
- за разкриване на работни места за стажуване и чиракуване;
- за стимулиране на самостоятелна земеделска дейност;
- за наемане на безработни с трайно намалена трудоспособност;
- за наемане на безработни жени над 50 и мъже над 55-годишна възраст.

АКТИВНА ПОЛИТИКА НА ПАЗАРА НА ТРУДА, РЕАЛИЗИРАНА ПРЕЗ ПЕРИОДА ЯНУАРИ - СЕПТЕМВРИ 2007 г.

През първата година на пълноправно членство в ЕС ситуацията на пазара на труда се подобрява съществено. В резултат на развитие на икономиката, на реализираните програми, мерки и професионална квалификация и на ефективното трудово посредничество на бюрата по труда на първичния пазар, продължи намаляването на безработицата в страната.

В резултат от реализирането на всички заложи действия, програми, проекти и мерки в Националния план за действие по заетостта през 2007 г. се поставят целите: равнището на заетост (за възрастовия интервал 15-64 г. навършени години) да достигне 59%; равнището на безработица да намалее до под 9%; броят на регистрираните безработни да намалее с над 7%.

Коефициентът на заетост за шестте месеца на 2007 г. е 60.7%, което е с 3.4 процента пункта повече спрямо същия период на 2006 г. Коефициентът на заетост в ЕС 27 е 64.3% за 2006 г.

Според данни на НСИ средно за шестте месеца на 2007 г. коефициентът на безработица⁶ в България е 7.4 %, което е с 2 процентни пункта по-малко в сравнение със същия период на 2006 г. По данни на Евростат средното равнище на безработица за 2006 г. за ЕС 27 е 8.2%.

През деветмесечието на 2007 г. средномесечният брой на безработните регистрирани в бюрата по труда е 299 245, с 18.45% (67 706 човека) по-малко спрямо същия период на 2006г. В края на месец септември 2007 г. безработните са 251 091, като намаляват спрямо началото на годината с 29.87% (106 988 човека).

Средномесечното равнище на безработица за страната през деветте месеца на 2007 г. е 8.08%, с 1.83 пункта по-малко спрямо същия период на 2006 г. В края на периода то намалява с 2.89 пункта спрямо началото на годината до 6.78%, което е най-ниското отчетено равнище на безработица от месец юли 1991 г. насам.

През деветте месеца на годината на работа са устроени 200 208 безработни лица. В сравнение с предходната година броят им е с 16.1% (38 527 души) по-малко, което се дължи основно на намалението на устроените по програми за субсидирана заетост.

⁶ Коефициентът на безработица е изчислен като съотношение между броя на безработните лица и работната сила (лица на 15 и повече години).

Почти всички (183 328 лица или 91.6%) са започнали работа с помощта на бюрата по труда. На първичния пазар реализация са намерили 94 113 безработни (без устроените на работа по мерки от ЗНЗ). Делът им се увеличава с 5.2 процентни пункта, от 41.8% за 2006 г. на 47.0% през 2007 г.

I. Повишаване на пригодността за заетост и учене през целия живот.

Основна цел на активната политика по заетостта е повишаване на потенциала на работната сила, предвид необходимостта от осигуряване на съответствие между професионалното образование и обучение и потребностите на пазара на труда. По - конкретно пригодността за заетост на неравнопоставените групи безработни лица и осигуряване на тяхната интеграция на пазара на труда, се подобрява чрез ограмотяване, обучение, стажуване, трудов опит и последваща заетост на нискограмотните продължително безработни лица.

Обект на програмите и проектите са регистрирани безработни лица, безработни лица, с право на месечно социално подпомагане, безработни лица от неравнопоставените групи на пазара на труда (безработни лица с ниска степен на образование и без специалност и професия, включително от ромски произход; безработни младежи без специалност и професия и/или без трудов стаж; неактивни обезкуражени лица; безработни хора с увреждания), заети лица, за които се изменят изискванията към професионалната им квалификация поради конкретни промени в производството.

През 2007 г. се подобри подбора на безработните за включване в обучение, чрез прилагане на нова методика, осигуряване на подходящо обучение за придобиване на умения, съобразени с новите изисквания на икономиката и работодателите, проверка и реализиране на знанията на конкретно работно място чрез стажуване. За повишаване качеството на обучението се извършва индивидуално и групово професионално ориентиране и консултиране на безработните лица. Подобри се подбора на обучаващите институции чрез прилагане на нова методика и се повиши контрола върху процеса на обучението. Въведено бе оценяване от външни оценители на учебните програми и материална база.

Чрез организирани от Бюрата по труда трудови борси е осигурена възможност за осъществяване на преки контакти на търсещите работа с работодателите. През деветмесечието са проведени общо 18 трудови борси в различни региони в страната. От тях 4 са общи и 14 специализирани. Четири от специализираните борси са в сферата на туризма, хотелиерството и ресторантьорството, две в областта на строителството, по една в шивашката промишленост и в машиностроенето, проведена бе трудова борса за младежи до 29 г., за специалисти с висше образование и четири борси за ромската общност. Борсите са посетени от 344 работодатели и 3790 търсещи работа лица. На тези борси са обявени 4048 свободни работни места. На работа са наети 3 131 търсещи работа (82.6% от общия брой търсещи работа лица), като от тях 1 789 безработни лица (или 57.1%) са регистрирани в ДБТ.

За изпълнение на дейностите по програми и мерки финансирани със средства за активна политика през деветмесечието на 2007 г. в обучение са включени 32 494 заети и безработни. Заетост е осигурена на 81 699 лица, а обучение на 32 494 лица.

Професионалното обучение повишава пригодността за заетост на работната сила, чрез постигане на съответствие с настоящите и бъдещи потребности на пазара на труда и икономиката. С оглед на това, за придобиване на нови знания и умения в квалификационни курсове по реда на ЗНЗ са включени 27 982 безработни лица (9 070 лица от тях по програми и мерки с модул обучение). Повече от половината (16 748 лица - 59.9%) са започнали курсове без осигурено работно място, но тематично свързани с изискванията на трудовия пазар. Най-голям брой безработни са обучени за текстообработка, производство на кулинарни изделия, фризьори, административно

обслужване, счетоводна отчетност, козметика, автотранспортна техника, производство на сладкарски изделия, малък и среден бизнес, организация на обслужването и др.

В рамките на шест месеца от регистрацията им в бюрата по труда в курсове са включени 8 165 безработни лица. Целта е да се съкрати престоя на безработните на пазара на труда, като получат възможност в най-кратък срок да повишат квалификацията си и съответно конкурентноспособността си на пазара на труда. Младежите до 29 г. трайно се очертават като най-голямата група от всички започнали обучение - повече от една трета (37.5%). Чрез квалификационното им обучение се преодолява несъответствието между техните знания и умения и изискванията на работодателите.

Наблюдава се нарастване на дела (с 2.5 процентни пункта) на включените в обучение лица в най-активна трудоспособна възраст (от 35 г. до 49 г.), който достига 32.4%. Необходимостта от повишаване на квалификацията през целия живот е двигател и за индивидуалното развитие на безработните над 50 г., чиито дял през периода значително нараства - от 11.9% на 16.7% (с 4.8 процентни пункта).

В образователната структура на започналите обучение безработни тези със средно образование са 15 060 души, т.е. те са повече от половината (53.8%) включени. Относителният дял на обучаваните безработни с основно и по-ниско образование достига 31.5%. През периода курсове за професионална квалификация са завършили 18 227 безработни лица.

След обучение за професионална квалификация работа са започнали 10 468. Значителна част от тях, 8 267 лица (79.0%), са обучавани без осигурено работно място. Това е индикатор за съответствието на придобитите нови знания и умения с търсенето на работодателите. Стажуването при работодател е друга възможност, която е осигурила заетост на 1 462 лица.

По най - голямата инициатива - *националната програма "От социални помощи към осигуряване на заетост"* през деветте месеца са включени 55 237 безработни, които представляват 64.2% от общо устроените по програми лица. Близко половината от тях са жени (47.9%), младежите до 29 години са 15.6%, над 50 години са 32.3%, а продължително безработните лица са 37%. Средномесечно през периода по програмата са работили 35 547 лица. От тях 14 794 лица са работили в дейности с устойчив характер. Работилите в комунално-битови дейности са 2 611.

С ефективна реализация е и *националната програма "Асистенти за хора с увреждания"*, която от една страна осигурява заетост на безработни лица като лични и социални асистенти и от друга – дава възможност за полагане на грижа в семейна среда на хора с трайни увреждания или тежко болни самотни хора. За деветте месеца в програмата са включени 13 312 безработни. От тях по-голямата част (8 743) са жени. През периода по програмата са работили 10 855 лица средно на месец. Показателен за социалната значимост на програмата е броят на обгрижените лица (12 480).

През разглеждания период продължи действието си *проект "Активни услуги на пазара на труда"*. Целта на проекта е да подпомогне реинтеграцията на безработните на пазара на труда, да повиши производителността на труда и да намали броя на хората, нуждаещи се от социални помощи. По проекта се реализират три компонента за предоставяне на услуги по заетост, за квалификационни услуги и за местно икономическо развитие. Дейностите по компонентите се реализират в рамките на 283 одобрени проекти, за чиято реализация през деветмесечието на 2007 г. са изразходвани 1 449 658 лв. от държавния бюджет. За деветмесечието на 2007 г. в рамките на компонент „Квалификация” са одобрени 139 проекта, по които е предвидено обучение за безработни и за заети, получили предизвестие за освобождаване от работа. В рамките на тези проекти в обучение са включени общо 2 588 лица, от тях в професионална квалификация - 2 504 лица, а в ограмотяване - 84 лица. След обучение за придобиване

на професионална квалификация работа са започнали 863 лица или 67% от предвидените за устройване на работа. През разглеждания период по компонент „Заетост” в рамките на 32 проекта, по които се финансират услуги по заетост, като професионално информиране и консултиране, подготовка за търсене на работа и др. са включени 3 855 безработни лица. От тях работа са започнали 611 лица или 35% от предвидените за устройване на работа. По компонент „Местно икономическо развитие” са одобрени 112 проекта, чрез които ще се подпомогне местното икономическо развитие.

Националната програма за ограмотяване и квалификация на роми повишава конкурентноспособността на безработните чрез включване в обучение за ограмотяване и професионално обучение. По този начин се цели и социално мотивиране на лицата, включени в програмата, за активно поведение на пазара на труда и полагане на усилия за повишаване на собствените знания и умения. В ограмотяване по програмата са включени 1 876 лица, 126 лица са включени в професионална квалификация, от които 90 са преминали модул “Ограмотяване”.

Националната програма за обучение и заетост на хора с трайни увреждания е адресирана към регистрирани безработни лица с трайни увреждания и такива, в трудоспособна възраст, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества – едни от рисковите групи на трудовия пазар. През деветте месеца по програмата са работили средно на месец 834 безработни и са включени нови 822 лица.

Програмата “Старт в кариерата” повишава пригодността за заетост на млади хора с висше образование, без трудов стаж по специалността, като ги подпомага да започнат работа веднага след дипломирането си. Работодатели по програмата са публични администрации - централни ведомства (включително второстепенните им разпоредители с бюджетни кредити и техните териториални поделения), областни и общински администрации. Средно на месец са работили 343 младежи. Нови 101 младежи са включени през разглеждания период. По стартиралата през м.юли 2007г. втора процедура са одобрени 466 младежи, които започват работа предимно в централните ведомства.

Проект „Красива България” е насочен към решаване проблемите на безработицата, следствие от структурните реформи в страната. Създаденият в началото модел за заетост в дейности за подобряване на градската среда и социалната инфраструктура бе развит чрез включване на инструменти за подпомогне развитието на туризма и малкия, средния и занаятчийския бизнес в населените места. По този начин бе оказано съдействие за увеличаване на привлекателността на културните и туристическите забележителности в България. За отчетния период по проекта е осигурена заетост на 2 484 лица и са обучени 1 337 лица. Изпълнени са 203 обекта на територията на 140 общини.

През деветте месеца на 2007 г. стартираха следните нови програми и проекти:

- Национална програма “*В подкрепа на майчинството*”, която е свързана с едно от ключовите направления в политиката за повишаване на заетостта - насърчаване участието на жените на пазара на труда и намаляване на разликите в равнищата на безработица и заетост между двата пола. Основната цел на програмата е да се създадат условия за насърчаване професионалното развитие на майките чрез осигуряване на отглеждането на техните деца от безработни лица. По този начин се постига баланс между личния и професионалния живот на жените. В програмата са включени 422 безработни. Средномесечно са работили 185 лица.
- “*Програма за повишаване на пригодността за заетост на младежи*”, чиято основна цел е да се повиши пригодността за заетост на безработни младежи,

включително отпаднали от образователната система, чрез включването им в курсове за професионално обучение. Програмата се прилага на територията на областите София – град, Русе и Търговище. В програмата са включени 250 безработни.

- Проект *“Оптимизъм”*. Основната цел на проекта е повишаване на професионалните компетенции за адаптиране към пазара на труда или самонаемане на безработни учители чрез обучение за получаване на професионална квалификация. Обект на проекта са безработни учители, регистрирани в бюрата по труда. Обучението за получаване на първа степен на професионална квалификация или по част от професия на безработните учители се провежда съобразно изявеното от тях желание по професии/специалности в съответствие с потребностите на пазара на труда. В проекта са включени 521 безработни лица.
- *“Пилотен проект за общо и професионално обучение на безработни и заети лица в балнеологията”*. Основната цел на пилотния проект е повишаване на квалификацията и/или придобиване на нови знания и умения по част от професия на безработни и заети лица и осигуряване на заетост на безработни лица в балнеологията. Проектът се реализира на територията на туристическите и балнеоложки комплекси във Велинград, Овча Могила, Павел Баня, Поморие и Сандански. В проекта са включени 60 лица.
- Проект *“Обучение по актуални професии за нуждите на туристическия бранш”*. Основната цел на проекта е да отговори на потребностите на туризма от квалифицирани кадри чрез обучение по актуални професии в областта на туризма и заетост във фирми-членове на Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България (КРИБ) и на браншови структури на КРИБ. Целевите групи, обект на проекта са безработни лица, регистрирани в дирекции “Бюро по труда”, като с приоритет се насочват безработни лица до 29 годишна възраст със завършено средно или висше образование без професионален опит в областта на туризма. Проектът се реализира на територията на област София – град и Софийска област и са включени 57 лица.

II. Предприемачество и разкриване на нови работни места.

Целта на действията в това направление е насърчаване разкриването на нови работни места, на които да бъдат назначавани безработни лица, подкрепа за запазване на работните места при намаляване на обема на работа или спиране на работа, стимулиране на активно поведение на пазара на труда, съобразно подхода основан на “жизнения цикъл” на личността и насърчаване на предприемачеството сред безработните лица.

Програмите и проектите са насочени към регистрирани безработни лица, безработни лица от неравнопоставените групи на пазара на труда (продължително безработни; безработни младежи; безработни хора с увреждания; безработни лица над 50-годишна възраст); безработни лица, желаещи да започнат собствен бизнес; новостартиращи микропредприятия; заети лица, за които се изменят изискванията към професионалната им квалификация поради конкретни промени в производството; работодатели.

Дейностите се реализират чрез предоставяне на целева подкрепа на работодателите и безработните. Възможностите на частния сектор да генерира работни места са подкрепени и със специализирани програми и мерки за насърчаване на предприемачеството сред безработните лица и членовете на техните семейства.

Предвидени са действия за повишаване на гъвкавостта на пазара на труда. Безработните лица, обект на социално подпомагане, са стимулирани при започване на

работа без съдействието на бюро по труда. За групите в неравностойно положение на пазара на труда, които изпитват най-големи трудности при намирането на работа се осигуряват средства за заетост в частния сектор, като работодателите се насърчават да разкриват работни места и да запазват заетостта след периода на субсидиране.

За изпълнение на дейностите по това направление през деветте месеца на 2007 г. е осигурена заетост на 17 562 лица, през периода средномесечно са работили 23 497 лица, а в обучение са включени 6 566 лица.

Мерките от Закона за насърчване на заетостта насърчават работодателите да разкриват работни места за безработни в неравностойно положение на пазара на труда (младежи до 29 г., продължително безработни, безработни с трайни увреждания, самотни родители и/или майки с деца до 3-годишна възраст и др.). Освен това, условно може да бъде обособена и група от мерки, които насърчават предприемачеството и повишават гъвкавостта на трудовия пазар и квалификацията на работната сила. През деветмесечието по мерки за заетост средномесечно са работили 20 454 лица, с 14.2% по-малко от същия период на 2006 г., като част от тях са започнали работа през предходната година и продължават да работят и през настоящата. Нови 18 744 лица са включени в насърчителни мерки през анализирания период. Те са с 8.6% по-малко в сравнение с деветте месеца на 2006 г.

С най-голям интерес от страна на работодателите и безработните се отличава мярката, стимулираща гъвкавостта на трудовия пазар и разкриването на работни места за осигуряване на заетост на безработни на непълно работно време. На непълно работно време са работили 4 035, като 2 175 от тях са започнали работа през разглеждания период.

Младежите са предпочитана от работодателите работна сила, показателен за което е броят на започналите работа млади хора до 29-годишна възраст по мярката, стимулираща работодателите да ги наемат – 2 289 включени лица. Средномесечно са работили 3 853 младежи.

Значителен е броят и на работилите по преференцията за наемане на безработни жени над 50-годишна възраст и мъже над 55-годишна възраст – 3 307 са работили по преференцията и 1 975 са нововключени през периода.

С много добра реализация са и следните мерки:

- За наемане на безработни с трайни увреждания – работили са 2 182 лица средномесечно, а нови 1 626 лица са включени през деветте месеца;
- За наемане на безработни на първите пет разкрити работни места от работодатели-микропредприятия – 1 662 са работили, а 926 са нововключени през периода;
- За наемане на продължително безработни – 1 236 са работили по преференцията и 529 са нововключени през деветте месеца;
- За наемане на самотни родители и/или майки с деца до 3-годишна възраст – 1 094 са работили по преференцията, а 620 са нововключени през деветте месеца на 2007 г.

През 2007 г. проект „Заетост чрез подкрепа на бизнеса“-JOBS продължи своята реализация, съобразно тристранно подписаният от МТСП, ПРООН и МВнР Проектен документ. По Проекта се предоставя техническа и финансова подкрепа на 43 бизнес-центъра, както и на бизнес-инкубаторите и изнесените офиси към тях, изградени за изпълнение на проектните дейности. Дейностите по Проекта бяха приоритетно насочвани към микро и малки фирми, стартиращи предприемачи, безработни, земеделски производители и групи в неравностойно положение на пазара на труда, в т.ч. роми. Бизнес-центровете от мрежата JOBS предоставяха пакет от бизнес услуги -

информация, консултации, обучения, помещения под наем на преференциални цени, достъп до микрофинансиране. Проектът допринесе за създаване на благоприятна среда за растеж на частния сектор, което води и до създаване на работни места на първичния пазар на труда. В резултат от работата на екипите по места през деветмесечието на 2007 г. бяха включени в заетост 4 641, обучени са 6 565 клиенти на бизнес-центровете и 1 575 фирми са одобрени за отпускане на финансов лизинг. В ИТ-центровете са предоставени 2 123 услуги на предприемачи. През изминалата година бяха открити два изнесени офиса (към бизнес-центрове Пещера и Елхово) за целенасочена работа с ромското етническо малцинство.

Продължава изпълнението и на националната програма „Помощ за пенсиониране”, която подпомага безработните лица да придобият право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. През периода януари – септември 2007 г. по нея са работили 4 569 лица средномесечно, по-голямата част от които са започнали работа през 2006г. и продължават да работят през настоящата година до придобиване на право за пенсия. Те са с почти 200 повече спрямо същия период на 2006 г. Нововключени са 370 безработни.

През 2007 г. продължи и изпълнението на проект „Фамилни центрове за деца”, насочен към осигуряване на заетост на безработни жени, ангажирани в отглеждането на деца на работещи родители в среда, близка до семейната. В целевата група по проекта се включват безработни медицински сестри, безработни учителки (предучилищна и начална педагогика), както и жени с опит в предоставянето на социални услуги. Фамилните центрове (9 на брой през 2007 г.) се разкриват в жилищата на безработните жени, които следва да са подходящи за отглеждане на деца от възрастовите групи от 1- до 3 г. и от 3- до 5 г. Държавата осигурява средства за трудови възнаграждения и осигуровки на детегледачките от бюджета за активна политика на МТСП. Партньор по проекта са общините, които имат ангажимент да подпомогнат оборудването на фамилните центрове и да осигурят едно хранене на ден.

С цел подобряване на ефективността на прилаганата политика, освен регулярен мониторинг се осъществява и последваща оценка на въздействието на активните мерки и програми. През 2007 г. в рамките на техническа помощ по проект „Развитие на човешките ресурси и насърчаване на заетостта” по програма ФАР се направи оценка на нетното въздействие на по - големите активни мерки и програми, които се прилагат на пазара на труда от Агенцията по заетостта. Нетният ефект се измерва в проценти и представлява разлика между брутния ефект (относителния дял на намерилите си работа или настанени на работа) за извадката от участници в активни мерки и програми и брутния ефект за контролната група (лица със сходни характеристики *на тези, които имат участниците, но не включени в активни мерки и програми*). Оценка на нетния ефект по същество представя степента, в която участниците в програмите и мерките намират работа на първичния пазар на труда към момента на наблюдението в сравнение с лицата в контролната група.

Резултатите от оценката показват, че въздействието на активните програми и мерки е положително. Прилаганите програми и мерки на пазара на труда увеличават шансовете на участниците да си намерят работа на първичния пазар на труда.

Таблица 3.3: Обобщени резултати по програми (в проценти)

№	Програма	Нетен ефект
1	Национална програма „Старт на кариерата”	13.8
2	Национална програма „Компютърно обучение за младежи”	-0.6

3	Работа за професионална квалификация или стажуване за младежи до 29 г.	17.2
4	Работа за безработни младежи до 29 г.	41.9
5	Работа за безработни жени над 50 г. и мъже над 55 г.	35.9
6	Национална програма „Помощ за пенсиониране”	40.4
7	Работа за продължително безработни	32.8
8	Работа за безработни на непълнен работен ден	35.9
9	Предприемачество за земеделска дейност	30.0
10	Насърчаване на предприемачеството	30.6
11	Създаване на 5 нови работни места в микро-предприятия	21.6
12	Насърчаване териториалната мобилност на безработните	-
13	Нови работни места за придобиване на квалификация чрез стажуване	25.1
14	Работа за безработни самотни родители с деца до 3 г.	20.8

Приложение 6

Активна политика на пазара на труда, реализирана през периода януари-ноември 2008 г.

Вследствие на икономическата криза в България вече се наблюдават някои признаци на влошаване на икономическата ситуация, като спад в ръста на промишлените продажби, намаляване на притока на преки чуждестранни инвестиции и др. В резултат на това през октомври се прекъсва тенденцията на намаление на регистрираната безработица.

По данни на Националния статистически институт за първите девет месеца на 2008 г. безработицата продължава да намалява и е 6.2%.

В Националния план за действие по заетостта през 2008 г. е заложено изпълнението на редица конкретни цели. Конкретните цели и тяхното изпълнение, при реализирането на заложените действия, програми, проекти и мерки може да се представи както следва:

Цели	Изпълнение
<i>Равнището на заетост (за групата на възраст 15-64 г.) да достигне 62%</i>	През третото тримесечие на 2008 г. коефициентът на заетост на населението на 15 - 64 навършени години достига 65.0% и е с 2.3 пункта по-висок спрямо същия период на 2007 г. (62.7%).
<i>Равнището на безработица да намалее до под 7%</i>	Средно за периода януари-ноември равнището на регистрирана безработица е 6.31% при заложена в НПДЗ-2008 цел за намаляване на стойността му под 7%. През първите единадесет месеца на годината все още се

наблюдава благоприятно съотношение между входящия и изходящия поток от безработни лица. В резултат на това средният брой на регистрираните в бюрата по труда безработни лица през периода януари-ноември 2008г. е 233 848 или с 19.3% по-малко в сравнение със същия период на предходната година. През месец ноември 2008г. се наблюдава известен ръст на регистрираните в бюрата по труда безработни в сравнение със септември (със 198 човека), като общият им брой е 216 842.

Осигуряване на обучение и заетост на най-малко 35 хиляди младежи до 29г.

За периода януари – ноември 2008 г. по програми и мерки за заетост и обучение са включени 28 649 ⁽⁷⁾ безработни лица до 29 г. възраст.

Осигуряване на нов старт до 6 месеца на 30% от регистрираните безработни младежи до 29 - годишна възраст

Осигурен е „нов старт” до 6 месеца от регистрацията на почти 25% от регистрираните безработни младежи до 29-годишна възраст (данните са за първото полугодие на 2008г.).

Осигуряване на нов старт до 12 месеца на 30% от регистрираните продължително безработни лица

Осигурен е „нов старт” до 12 месеца на 29.3% от регистрираните продължително безработни (данните са за първото полугодие на 2008г.).

Коефициентът на заетост на възрастните от групата (55 – 64г.) да достигне 43%

Повишава се заетостта на населението в по-високите възрастови групи. Коефициентът на заетост за населението на 55 - 64 навършени години е 47.3% при 43.8% през третото тримесечие на 2007 г. В тази възрастова група заети са 57.4% от мъжете и 38.5% от жените, като за посочения период делът на заетите се увеличава съответно с 4.4 пункта при мъжете и с 3.0 пункта при жените.

Коефициентът на заетост на жените да достигне 58%

През третото тримесечие на 2008 г. коефициентът на заетост на жените се увеличава с 1.8 пункта, като достига 60.4%.

Да се увеличи три пъти броят на регистрираните в дирекции „Бюро по труда” пенсионери

За отчетния период броят на регистрираните в дирекции „Бюро по труда” пенсионери се е увеличил близо 1.5 пъти.

Да се осигури заетост на 76 203 души в т.ч. със средства за активна политика на МТСП – на 74 703 души, както и обучение на 73 961 души в т.ч. със средства за активна политика на МТСП – на 32 063 души.

За периода януари - ноември 2008 г. по програми и мерки за заетост, финансирани със средства за активна политика на пазара на труда, работа са започнали 101 779 лица и 39 242 лица са започнали обучение.

Посреднически услуги

⁷ Данните за проект „Заетост чрез подкрепа на бизнеса” са за младежи до 24 г. включително.

Важно направление в политиката по заетостта е разширяването на обхвата и повишаване качеството на посредническите услуги по заетостта. Бюрата по труда предоставят индивидуални, достъпни и гъвкави услуги, както на търсещите работа лица, така и на работодателите. През единадесетте месеца на 2008 г. работа са започнали 208 179 безработни лица. Почти всички от постъпилите на работа (93.0% - 193 566 лица) са използвали посредничеството на бюрата по труда. Повече от половината от тях (102 562 лица – 53.0%) намират трудова реализация на първичния пазар. Делът им нараства с 2.4 процентни пункта в сравнение със същия период на предходната година.

Усилията на трудовите посредници са насочени и към групата безработни, отпаднали от системата за социално подпомагане. Предприемат се комплекс от мерки, които насърчават социалната им интеграция и възможностите им за пълноценно включване в пазара на труда. Изготвянето на план за действие на всяко лице се основава на комплексна оценка на индивидуалните потребности, включващ конкретни мерки и услуги, с които се цели тяхното устройване на работа. В резултат на това от началото на годината на пазара на труда са се реализирали 4 330 лица, неполучаващи социални помощи. По-голямата част от тях (2 101 лица или 48.0%) са включени в програми и мерки за заетост. В курсове за ограмотяване и за професионална квалификация са включени 795 лица, което е 18% от общо реализираните лица от тази група. В мотивационно обучение са включени 441 лица, за преодоляване на демотивацията и активизиране в търсенето на работа.

Предпоставка за подобряване качеството на трудовото посредничество е осъществяването на ефективни контакти с работодателите. Активната работата с тях повишава интереса им за наемане на безработни лица, стимулира разкриването на работни места, които да се усвояват в кратки срокове и популяризира предлаганите услуги от бюрата по труда. През периода във фирмите на място са посетени близо 76 600 работодатели.

С цел стимулиране на активността, както на работодателите, така и на търсещите работа лица, продължава провеждането на трудови борси. Към 30.11.2008 г. са проведени всички планирани 21 борси (7 общи и 14 специализирани). Четири от специализираните борси са насочени към ромската общност, три за розобер, три в сферата на туризма, хотелиерството и ресторантьорството, една в сферата на селското стопанство и преработващата промишленост на селскостопански продукти, една в сферата на обувната промишленост, една за млади специалисти, завършили професионално образование и една за лица с намалена работоспособност. Трудовите борси са посетени от 5 090 търсещи работа лица и 415 работодатели и са обявени 5 510 свободни работни места. В резултат, на работа са наети 4 523 търсещи работа лица.

През отчетния период по линията на EURES се проведеха 2 международни трудови борси - в гр.Варна и гр. София. Трудовата борса в гр.Варна бе за медицински кадри с участието на EURES съветници от Норвегия и Германия. Борсата е посетена от 100 търсещи работа лица. По време на срещата на проявилите интерес е предоставена експертна консултация. Във връзка с Европейските дни за насърчаване на заетостта се проведе национална трудова борса във Велико Търново.

Агенцията по заетостта осъществява също така посредничество за наемане на работа на български граждани в чужбина, на базата на международни спогодби, договори с чуждестранни работодатели, сродни чуждестранни институции или лицензирани посреднически агенции, включително в рамките на мрежата "Европейски служби по заетостта". Във връзка с договореностите с партньорски служби по износ и обмен на работна сила се реализират международни договори с Германия, Швейцария, Испания и Франция, чрез които е осигурена заетост с различна продължителност на 7 503 български граждани. По международно споразумение с Германия за сезонна заетост в областта на хотелиерството и ресторантьорството, в селското стопанство и

домашни помощници на работа са устроени 2 500 лица и 195 студенти за времето през лятната ваканция. Професионалните и езиковите си познания в Германия са разширили 66 лица. На базата на правителствено споразумение с Швейцария за обмен на стажанти 13 български граждани са получили разрешение за работа. Осъществено е успешно посредничество на 4 617 лица за сезонна заетост и на 95 за дългосрочна работа в Кралство Испания. По споразумението с Франция за обмен на стажанти 17 български граждани са сключили договори.

Програми и мерки за заетост и обучение

За периода януари - ноември 2008 г. по програми и мерки за заетост, финансирани със средства за активна политика на пазара на труда, работа са започнали 101 779 лица и 39 242 лица са започнали обучение. За отчетния период за финансиране на активната политика са изразходвани 166 355 хил. лв. До края на годината очакванията са за изразходване на 100% на планираните средства.

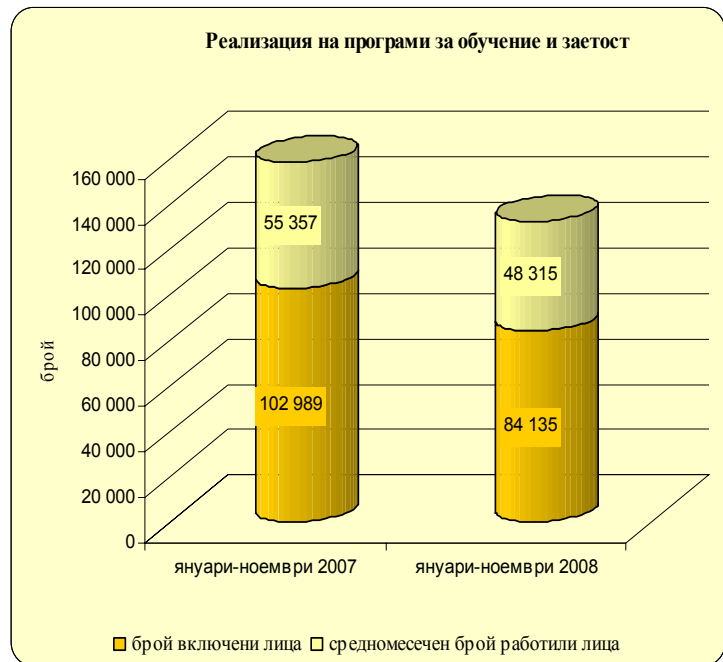
Програми за заетост и обучение

Програмите за заетост и обучение осигуряват заетост, а при необходимост и обучение на лица от неравностойни групи на пазара на труда, които са с малки шансове сами да си намерят работа (младежи до 29-годишна възраст, безработни на възраст над 50 години, безработни без образование и квалификация и неактивни лица, в т.ч. обезкуражени неработещи лица). Чрез програмите, също така, се цели и разрешаване на конкретни проблеми на пазара на труда.

Национална програма “От социални помощи към осигуряване на заетост” (НП “ОСПОЗ”) продължава да бъде най-мощната програма, въпреки продължаващото ограничаване на обхвата ѝ през последните години. Чрез нея се осигурява заетост и се постига социална интеграция на безработни, обект на месечно социално подпомагане, за които това е единствената възможност да се трудят и да заработят доходите си. През единадесетте месеца на 2008 г. в НП “ОСПОЗ” са включени общо 51 525 безработни. Малко повече от половината от включените в нея (51.4%) са жени. Средномесечно през периода по програмата са работили 27 597 лица. В дейности с устойчив характер (строително-ремонтни работи, залесителни, озеленителни и селскостопански дейности) средно на месец са работили 10 347 лица.

Със значим социален ефект е *националната програма “Асистенти за хора с увреждания”*, която, от една страна, осигурява заетост на безработни лица като лични и социални асистенти, а от друга страна, дава възможност за полагане на грижи в семейна среда на хора с трайни увреждания или тежко болни самотни хора. За единадесетте месеца на 2008 г. в програмата са включени 12 885 безработни лица, от които по-голямата част (68.6%) са жени. През периода януари - ноември 2008 г. средномесечно по програмата са работили 10 338 безработни и са били обгрижени 12 281 лица.

През 2008г. *проект „Заетост чрез подкрепа на бизнеса”-JOBS* продължи своята реализация, съобразно тристранно подписания от МТСП, ПРООН и Министерство на външните работи Проектен документ. По Проекта се предоставя техническа и

финансова подкрепа на 43 бизнес-центъра, както и на бизнес-инкубаторите и изнесените офиси към тях, изградени за изпълнение на проектните дейности. Дейностите по Проекта бяха приоритетно насочвани към микро и малки фирми, стартиращи предприемачи, безработни, земеделски производители и групи в неравностойно положение на пазара на труда, в т.ч. роми. Бизнес-центровете от мрежата JOBS предоставяха пакет от бизнес услуги - информация, консултации, обучения, помещения под наем на преференциални цени, достъп до микрофинансиране. Проектът допринесе за създаване на благоприятна среда за растеж на частния сектор, което води и до създаване на работни места на първичния пазар на труда. В резултат от работата на екипите по места през единадесетте месеца на 2008г. бяха включени в заетост 4 254 лица, обучени са 9 270 клиенти на бизнес-центровете и 358 фирми са одобрени за отпускане на финансов лизинг.

Проект „Красива България” е насочен към осигуряване на временна заетост в сферата на строителството и устойчива заетост в сферата на туризма и занаятите, както и към обучение за професионална квалификация на безработни лица в строителни и туристически умения. През отчетния период работа са започнали 1 259 безработни лица и обучение са преминали 2 291 лица. Към 30.09.2008 г., по всички мерки на Проекта са подписани 115 Меморандума и Споразумения за разбирателство за изпълнението на 117 обекта на територията на 89 общини. Завършени са 45 обекта, приети са 40 и окончателно разплатени са 24 обекта. Приключени са 50 обучения (69.44% от общо заявените).

Национална програма “Помощ за пенсиониране” осигурява заетост и помощ за пенсиониране на безработни лица, на които не достигат до 5 точки за формиране на сбора от осигурителен стаж и възраст, даващ право на пенсия. До месец ноември 2008 г. по програмата средномесечно са работили 3 603 лица, като предвид дългия период на субсидиране по-голямата част от тях са започнали работа през предходните години и продължават да работят през настоящата година до придобиване на право за пенсия. Броят на нововключените през периода безработни е 360.

Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания е адресирана към регистрирани безработни лица с трайни увреждания или лица, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества в трудоспособна възраст, които са едни от неравностойните групи на трудовия пазар. Програмата осигурява заетост и обучение на бенефициентите, като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото. През единадесетте месеца на 2008 г. по програмата средномесечно са работили 1 937 лица и са били включени нови 1 533 безработни.

Реализацията на *Националната програма „В подкрепа на майчинството”* насърчава заетостта на жените и професионалното им развитие чрез осигуряването на грижи за техните деца от търсещи работа лица. През месец февруари 2008 г. бяха направени промени в програмата, които са израз на засилена подкрепа от страна на държавата за семействата с малки деца. Периодът на предоставяне на безплатни грижи за детето бе удължен с една допълнителна година, т.е. до навършване на 3-годишната му възраст, като средствата за трудово възнаграждение и осигуровки се осигуряват от бюджета за активна политика на МТСП. Също така бе въведено по-високо възнаграждение за лицата, които отглеждат близнаци по програмата. Интересът и участието в програмата нарастват. С последните изменения и допълнения на Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) и изменението на НПДЗ право на участие в програмата получиха и лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Това допълнително повиши интереса и в резултат средно на месец са работили 1 120 лица, като през периода са включени нови 2 527 безработни лица.

С цел подпомагане на младите хора с висше образование да започнат работа веднага след дипломирането им, се реализира *програмата “Старт на кариерата”*. Средномесечно през периода по програмата са работили 406 младежи. По стартиралата

през месец април процедура за кандидатстване за работни места в централните ведомства и в областните и общински администрации по програмата са започнали работа 282 човека.

Продължава успешната реализация на *националната програма "Мелтомена"*, която осигурява работа на безработни лица със специфични умения и опит в театралното и оперното изкуство, предвид ограничените възможности за реализация на много професионалисти с дългогодишен опит в тази област. През анализирания период по програмата са започнали работа 306 безработни, от които повече от половината (58.2%) са жени, а 41.2% са с висше образование. Средномесечно през периода са работили 262 лица.

Чрез Националната програма за ограмотяване и квалификация на роми се повишава пригодността за заетост на неграмотни и с ниска грамотност безработни лица, чрез включването им в курсове за ограмотяване и професионално обучение. По този начин се цели и социално мотивиране на лицата, ангажирани в програмата, за активно поведение на пазара на труда и за полагане на усилия за повишаване на собствените знания и умения. В курсове по програмата са включени общо 1 448 лица, от тях 1 390 - в курсове за ограмотяване и 270 - за професионална квалификация. Обучението е по програми, одобрени от МОН и завършващите получават одобрен от МОН сертификат.

От началото на 2008 г. са стартирали следните *нови програми и проекти*:

- *Национална програма "Възобновяване и опазване на българската гора"*. Тя има за цел да осигури заетост и социална интеграция, да повиши уменията и квалификацията на безработни лица чрез разкриване на работни места в дейности за възобновяване, опазване на Държавния горски фонд и подобряване на екологичната обстановка в страната. От началото на годината средномесечно по програмата са работили 1 807 безработни, като преобладаваща част от тях – 1 639 лица – в лесокултурни дейности. Броят на включените нови безработни в програмата е 3 073 (2 766 – в лесокултурни дейности).

- С цел провокиране на активна позиция на пазара на труда сред една от най-уязвимите групи – лицата от етнически ромски произход, бе възприет специфичен подход в контекста на нова **национална програма „Активирание на неактивни лица“**. Националната програма обедини няколко инструмента в рамките на три компонента: „Работа с неактивните лица“, „Трудови борси“ и „Насърчаване и развитие на местно сътрудничество по въпросите на заетостта“. Програмата започна действието си в средата на 2008 г. с подбор и обучение на 41 лица от ромски произход по част от професията „Посредник на трудовата борса“. Допълнително бяха обучени още 14 ромски медиатори, които започнаха работа по програмата. Назначените в бюрата по труда ромски медиатори работят непосредствено с неактивните лица с оглед прекратяване престоя им без работа и ги мотивират да се регистрират в бюрата по труда, за да се възползват от предлаганите там услуги за заетост и обучение. В резултат от работата на медиаторите към края на месец ноември 2008г. 1 578 лица са активирани (регистрирани в бюрата по труда).

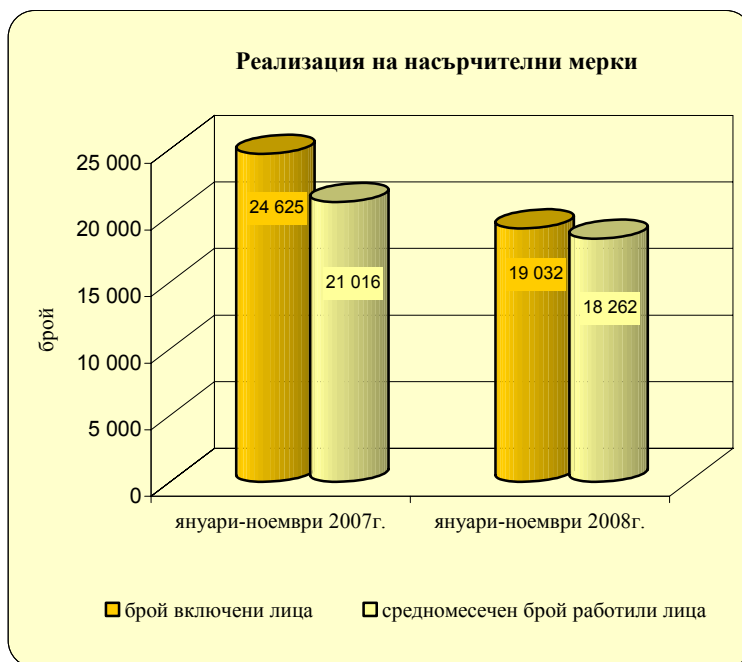
- *Проект "Младежка заетост – гаранция за бъдеще"*. В него през анализирания период са включени 1 366 безработни младежи. Специфичните цели на проекта са да мотивира и насърчи безработните и обезкуражените лица до 29-годишна възраст за трудова реализация, да повиши икономическата активност в общините и да активизира местния пазар на труда, както и да насърчи мобилността и да повиши конкурентноспособността на безработните чрез осъзнаване на необходимостта от квалификация и учене през целия живот.

През анализирания период е изменен и допълнен *Проектът за младежи, напуснали училище*, като в него са включени две нови дейности: включване в стажуване

за срок до 6 месеца на успешно завършилите обучение за придобиване на професионална квалификация и включване в чиракуване по условията на чл. 55г от ЗНЗ. Основна цел на проекта е да се постигне социална адаптация и да се повиши пригодността за заетост на безработни младежи, отпаднали от училище, преди да завършат основно или средно образование. През отчетния период на 2008 г. по проекта са включени 99 лица.

През септември успешно приключи програмата “Активни услуги на пазара на труда”, стартирала през 2005 г. Тя е част от проекта “Социални инвестиции и насърчаване на заетостта” и е финансирана със заем от Световната банка. Програмата е реализирана в три етапа. Всички проекти по нея са насочени към подобряване на възможностите за наемане на работа на хора от най-уязвимите групи на пазара на труда и към повишаване на пригодността им за заетост благодарение на придобитите нови знания и умения. През 2007 и до края на 2008 г. се изпълняват проектите от трети цикъл на Програмата. В рамките на този цикъл са предоставяни три нови услуги: **подпомагане на малък бизнес** за финансиране на консултантски услуги и обучение; **бизнес инкубатор под наем** за предоставяне на площ, оборудване и услуги и **виртуален бизнес инкубатор** за предоставяне на услуги за стартиране или развиване на малък бизнес. Сключени са 114 договора, от които 76 за подпомагане на малък бизнес, 32 за бизнес инкубатор под наем и 6 за виртуален бизнес инкубатор. Към месец септември 2008г. са обслужени 4 337 лица, собствен бизнес са започнали 389 лица, а на работа са устроени 461 лица.

Насърчителни мерки за заетост

Насърчителните мерки, съгласно ЗНЗ, осъществявани от Агенцията по заетостта, са насочени към осигуряване на трайна заетост или започване на самостоятелна стопанска дейност. Те стимулират работодателите да разкриват нови работни места за безработни от неравностойни групи на пазара на труда, както и да повишават квалификацията на безработни и заети лица.

В периода януари – ноември 2008г. по мерки за заетост средномесечно са работили 18 261 лица. Част от тях са започнали работа през предходната година и продължават да работят и през 2008г. Новите лица, включени в насърчителни мерки през анализирания период, са 19 032 човека.

С най-голям интерес от страна на работодателите и безработните се ползва мярката, стимулираща работодателите да разкриват *работни места за стажуване*, на които се наемат безработни лица, насочени от поделенията на Агенцията по заетостта. През анализирания период по тази мярка са включени нови 3 677 безработни. Средно на месец са работили 2 135 лица.

Младежите са предпочитана от работодателите работна сила. Показателен за това е броят на започналите работа *младежи до 29-годишна възраст* по мярката,

стимулираща работодателите да ги наемат – 2 487 включени лица. Средномесечно са работили 3 301 младежи.

Следва мярката за *работа на непълно работно време*, която стимулира гъвкавостта на пазара на труда – 1 967 включени лица. Средномесечно за периода са работили 3 014 лица.

С интерес сред работодателите се ползва и преференцията за разкриване на работни места за *безработни лица над 50-годишна възраст*. От тази възрастова група са започнали работа нови 1 574 безработни, а през периода средно на месец са работили 3 033 лица.

През единнадесетте месеца на 2008 г. по мярката за *поддържане и повишаване на квалификацията на наетите работници и служители* са включени общо 1 699 безработни лица.

С добра реализация през отчетния период се ползват и следните мерки:

- В насърчителния режим за лица с трайни увреждания, наети на временна, сезонна или почасова работа са били включени нови 1 080 лица, а средно на месец са работили 555 безработни лица.

- *Наетите безработни на първите пет разкрити работни места от работодатели-микропредприятия* са 788 човека. Работилите средномесечно са 1 415 човека.

- *Наетите самотни родители и/или майки с деца до 3-годишна възраст* са 726, а средномесечно са работили 980 лица.

- От предлаганите възможности за *териториална мобилност* са се възползвали 560 лица.

- През ноември 2008 г. стартира наскоро приетата преференция в ЗНЗ, с която се предоставят средства на работодатели, осигуряващи ежедневен организиран транспорт за пътувания до работното място на наети работници и служители. Мярката има за цел постигане на по-голяма мобилност и сигурност на работните места и на пазара на труда като цяло и е в съответствие с политиката за гъвкавост и сигурност (flexicurity) на Европейския съюз. През месеца по нея са включени първите 4 813 заети лица, като броят на работилите възлиза на 4 553, а на работодателите, с които са сключени договори - на 129.

- *Наетите продължително безработни лица* са 459, а средно на месец са работили 842 човека. Наблюдава се стесняване на кръга от потенциални бенефициенти, както поради общото намаление на безработните лица, така и поради извършените промени в ЗНЗ (изм. и доп. от 07.03.2008г.), с които отпадна възможността за възстановяване на регистрацията на безработните лица. Оставащите в ДБТ регистрирани продължително безработни лица са с по-ниски образователно-квалификационни характеристики и слаба мотивация за започване на работа. Освен това, заниженият интерес на работодателите към ползване на тази преференция се дължи на това, че съгласно НПДЗ по тази мярка се възстановяват само направените от работодателя осигурителни вноски, което прави режима неатрактивен.

- *За започване на земеделска дейност* са включени 397 безработни лица;

- *За започване на самостоятелна стопанска дейност* – 355 безработни лица;

- *За започване на самостоятелна стопанска дейност като микропредприятие* – 173 лица;

- *За безработни лица, обект на месечно социално подпомагане, започнали работа без посредничеството на Агенцията по заетостта* са включени 121 нови безработни и са работили 157 лица;

В края на анализирания период са започнали работа първите безработни лица по мерките, приети с изменението на ЗНЗ от 2008 г. По мярката, стимулираща *заетостта на майки (осиновителки) с деца от 3- до 5-годишна възраст*, през периода са включени 265 лица, а по мярката за *насърчаване на работодателите да разкриват работни*

места за чиракуване на безработни с основно или по-ниско образование и без квалификация – 342 лица.

Обучение на възрастни

Ключов фактор за икономическото развитие е осигуряване на адекватно на търсенето предлагане на квалифицирана, креативна и мобилна работна сила, способна да се адаптира към изискванията на пазара на труда. С оглед на това, за придобиване на нови знания и умения в обучение за професионална квалификация са включени 24 583 безработни лица.

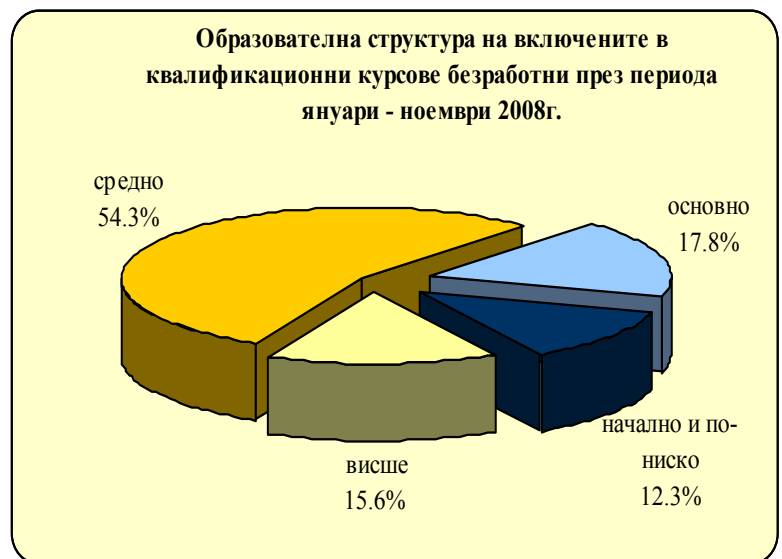
С прилагането на политиката “нов старт” за съкращаване престоя на безработните на трудовата борса 9 317 лица са включени в обучение, в рамките на шест месеца от регистрацията в бюрата по труда. Делът на включените в обучение нараства с 6.9 процентни пункта спрямо единадесетте месеца на 2007г. и достига 37.9%.

На 4 956 продължително безработни се повишава активността чрез включване в професионална квалификация. Те представляват една пета (20.2%) от започналите обучение.

Във възрастовата структура на обучаваните, младежите до 29г. (8 315 лица) традиционно имат най-висок дял и съставляват една трета от обучаваните (33.8%). С повишаване на компетенциите им се улеснява адаптацията им към новите професионални изисквания на пазара на труда.

По-голямо нарастване на дела на включените в квалификационно обучение се наблюдава във възрастовите групи над 50 години – от 50г. до 54г. (с 1.7 процентни пункта – 11.4%) и над 55г. (с 2.3 процентни пункта – 9.4%). Ученето през целия живот развива, подобрява и обновява професионалните умения, което дава възможност на безработните за намиране на по-добра и устойчива заетост.

В образователната структура на включените в квалификационни курсове се запазва тенденцията най-голям дял да е делът на безработните със средно образование – 13 358 лица. Те са повече от половината от обучаваните (54.3%). Наблюдава се нарастване на дела (12.2% - 3 017 лица) на безработните с начално и по-ниско образование с 1.5 процентни пункта.

Значителна част от включените в обучение 69.7% (17 136 лица) са без осигурено работно място, но по професии, които са търсени на трудовия пазар и съобразени с потребностите на работодателите. Най-голям брой безработни са обучавани за производство на кулинарни изделия и напитки, текстообработка, административно обслужване, оперативно счетоводство, фризьорство, козметика, графичен дизайн, малък и среден бизнес, продавач-консултант и др. Предварително сключен договор с работодател, гарантиращ заетост, имат 1 627 курсисти (6.6%). В различни програми и мерки с модул обучение са включени 5 820 безработни лица(23.7%).

През анализирания период 24 306 безработни лица са завършили курсове за професионална квалификация. След квалификационно обучение работа са започнали 11 155 безработни лица. Преобладаващата част от тях (9 510 лица или 85.3%) не са с предварително осигурено работно място, но са намерили работа, което е показателно за

ефективността от обучението. Стажуването при работодател, след завършване на професионална квалификация, е осигурило заетост на 3 194 лица.

Важна част от обучението на възрастни е мотивационното обучение, което цели повишаване пригодността за заетост на работната сила, мотивира и насърчава активното поведение на пазара на труда. Организиран са 72 курса, в които са обучавани 4 158 безработни лица. С половината от тях (51.3%) обучението е проведено от психолозите в бюрата по труда.

Динамичните технологични промени налагат необходимостта от постоянно повишаване и осъвременяване на знанията и уменията на работната сила. В съответствие с това, 3 440 работещи лица са включени в квалификационни курсове. Преобладават заетите лица от фирми, където се изменят изискванията към професионалната квалификация поради промени в производството. Бюрата по труда са организирали 236 курса за работещи. По заявка на работодатели най-голям е броят на обучаваните за кофражисти, текстообработка, мазилки и шпакловки, шивачество, заваряване, електромонтьори и др.

Индивидуалното и групово професионално ориентиране и консултиране подпомага самостоятелния избор на професия или обучение за придобиване на професионална квалификация в съответствие с индивидуалните качества на търсещите работа лица и потребностите на пазара на труда. През периода януари - ноември 2008г. индивидуално професионално консултирани са 87 824 безработни, а в групови мероприятия по професионално ориентиране са участвали 47 618 безработни лица.

За подобряване на пригодността за заетост на безработните са стартирали 1 312 курса.

В края на месец ноември 2008 г., в резултат на съвместната работа на представители на държавните институции, социалните партньори, неправителствени организации, експерти в областта на образованието и обучението, беше приета Национална стратегия за учене през целия живот. Стратегията очертава основните цели и приоритети на политиката в областта на ученето през целия живот и набелязва бъдещите дейности за развитие на ученето през целия живот в България през периода 2008-2013 г.

За повишаване на обществената убеденост в значението и популяризиране на концепцията за учене през целия живот, през 2008 г. МТСП, съвместно с МОН и Националната агенция за професионално образование и обучение и социалните партньори реализира проект „Популяризиране на ученето през целия живот в България”. Проектът се осъществява в рамките на работната програма на ЕС „Образование и обучение 2010” и се финансира от Европейската комисия и МТСП. Проведена е широка информационна кампания относно политиките и приоритетите в областта на ученето през целия живот на европейско и национално равнище и публична дискусия по теми, свързани с ученето през целия живот. В рамките на проекта са осъществени поредица от мероприятия – семинар за журналисти, две национални конференции и три регионални семинара в районите за планиране, с участието на над 420 експерти, работещи в сферата на образованието и обучението и заетостта. Разработени и отпечатани са на български и английски език информационни материали – дигляна, публикация с Националната стратегия за ученето през целия живот 2008-2013г. и брошура с разработки по теми в областта на ученето през целия живот. Избрано е национално лого на ученето през целия живот и е разработена специализирана национална интернет страница.

Важна роля за насърчаване на участието в различни форми на учене през целия живот има валидирането (признаване и сертифициране) на знания и умения, придобити при неформално и самостоятелно учене. В рамките на българо-германски проект през 2008г. бе разработен модел за валидиране. Във връзка с пилотното тестване на модела,

по инициатива на МТСП, беше изготвено предложение за включване на нова професия - „Социален асистент”, в Списъка на професиите за професионално образование и обучение и бе разработен проект на държавно образователно изискване по професията.

Във връзка с настъпили промени в действащото законодателство беше подготвено изменение и допълнение на Национална класификация на професиите и длъжностите. По предложение на работодателите в Класификацията са включени нови професии и длъжности и са актуализирани изискванията относно минималното образователно и квалификационно равнище за заемане на някои от длъжностите.

През 2008 г. МТСП, съвместно с Националния статистически институт, се включи в изпълнението на проект "Тестване на Европейската социално-икономическа класификация", финансиран от EUROSTAT. Дейностите по проекта са пряко свързани с предстоящото актуализирането на действащата Национална класификация на професиите и длъжностите в съответствие с новата Международната класификация на професиите 2008 г. (ISCO 08).

Приложение 6

Активна политика на пазара на труда, реализирана през периода януари - септември 2009 г.

През 2009 г. в България се наблюдава значителен спад на реалния БВП. През първото полугодие на 2009 г. ръстът на БВП е отрицателен - средно за периода -4.2% при 7.1% за първите шест месеца на 2008 г. Влошената стопанска конюнктура предопределя и отрицателните тенденции на развитие и на пазара на труда.

В Националния план за действие по заетостта през 2009 г. е заложено изпълнението на редица конкретни годишни цели, съобразени и допринасящи за изпълнение на Лисабонските цели. Тяхното изпълнение може да се представи както следва:

- ***Равнище на заетост (за групата на възраст 15-64 г.) - 64%;***

Задълбочаването на икономическата криза в България започва да се проявява чрез намаляване на броя на заетите лица и на общия коефициент на заетост. През третото тримесечие на 2009 г. коефициентът на заетост на населението на 15 - 64 навършени години достига 63.1% и или с 1.9 пункта по-нисък в сравнение със същия период на 2008 г.

- ***Равнище на безработица - 7.4% ;***

Средно за периода януари - септември 2009 г. равнището на регистрирана безработица е 7.22%. Средният брой на регистрираните в бюрата по труда безработни лица през периода януари - септември 2009г. е 267 549 или с 29 900 повече в сравнение със същия период на предходната година.

- ***Осигуряване на обучение и заетост на най-малко 40 000 младежи до 29г.;***

За периода януари - септември 2009 г. по програми и мерки за заетост и обучение финансирани със средства за активна политика на пазара на труда са включени 25 968⁸ безработни лица до 29 г. възраст или 62.6 % от безработните младежи.

- ***Осигуряване на нов старт до 6 месеца на 35% от регистрираните безработни младежи до 29 - годишна възраст;***

По данни на Агенцията по заетостта за шестте месеца на 2009 г. на 20.7% от безработните младежи е осигурено активизиране.

- ***Осигуряване на нов старт до 12 месеца на 35% от регистрираните продължително безработни;***

Осигурен е „нов старт“ до 12 месеца на 12.2 % от регистрираните продължително безработни (данните са за първото полугодие на 2009 г.).

- ***Коефициент на заетост на възрастните от групата (55 – 64г.) - 45%;***

През третото тримесечие на 2009 г. коефициентът на заетост за населението на 55 - 64 навършени години е 46.7%, или с 0.6 пункта по-малък в сравнение с третото тримесечие на предходната година. При жените увеличението на заетостта в тази възрастова група продължава и за разглеждания период е 1.2 пункта.

- ***Коефициент на заетост на жените - 60%;***

През третото тримесечие на 2009 г. коефициентът на заетост на жените във възрастовата група 15-64 г. е 58.9%, което е с 1.5 пункта по - малко спрямо същия период на 2008 г.

- ***Да се осигури заетост на над 87 000 души и обучение на над 20 000 души със средства от държавния бюджет за активна политика на МТСП;***

За периода януари - септември 2009 г. по програми и мерки за заетост, финансирани със средства за активна политика на пазара на труда, работа са започнали 97 251 лица и 18 325 лица са започнали обучение.

- ***Да се осигури заетост на над 11 000 души и обучение на над 47 000 души по Оперативната програма “Развитие на човешките ресурси” и Програма ФАР.***

По схемата „Квалификационни услуги и обучения за заети лица“ в обучение са включени 8 415 лица за придобиване или повишаване на професионалната им квалификация и 8 583 лица в обучение по ключови компетенции (съгласно Европейската квалификационна рамка). От програма ФАР по Компонент I – „Създаване

⁸ Данните за проект „Заетост чрез подкрепа на бизнеса“ са за младежи до 24 г. включително.

на заетост” 1 850 безработни и заети лица са започнали курсове за придобиване на професионална квалификация и/или преквалификация. По Компонент II – „Насърчаване на предприемачеството” 513 лица са обучени и консултирани как се стартира и управлява новосъздаден бизнес. Във втората фаза на проекта 2061 безработни и 935 заети лица са включени в курсове за придобиване на професионална квалификация или преквалификация.

Посреднически услуги

За справяне с последиците на икономическата криза върху пазара на труда и за изпълнение на антикризисните мерки, Агенцията по заетостта прилага пълния **инструментарий на трудовото посредничество**. Във всички бюра по труда е въведен **процесен модел на работа** - предлагане на индивидуални, достъпни и гъвкави услуги за заетост, в зависимост от индивидуалните възможности на лицето, изготвения му портрет и профил, както и заявеното желание за работа. Това е подход, който гарантира успех на посредничеството на клиенти с по-високо образование и със специалност в условията на криза.

Предоставя се професионално ориентиране и консултиране, и в рамките на един месец се изготвя **индивидуален план за действие** с конкретни мерки за реализиране на пазара на труда.

Извършва се ежеседмично и ежемесечно отчитане на дейността на трудовите посредници по определени показатели, както по отношение работата им с търсещите работа лица, така и с работодателите.

По отношение на работодателите се прилага:

- браншови принцип на работа на посредниците с работодателите, съобразно местния пазар на труда;
- набирането на прогнозна информация за развитие на местния пазар на труда, чрез организиране на срещи със социални партньори, браншови организации и други;
- насочване към обявени свободни работни места в рамките на три работни дни за своевременното им усвояване;
- проактивно предлагане на работодателите на профили на подходящи безработни лица;
- ежедневен преглед на свободни работни места от алтернативни източници (централен и местен печат);
- взаимодействие с регистрираните в Агенция по заетостта посредници за информиране и наемане на работа.

По отношение на безработните лица се прилага:

- активно предлагане на свободни работни места на освободени при масови уволнения работници и служители;
- своевременно насочване към обявени свободни работни места в дирекциите “Бюро по труда” или в алтернативни източници;
- предлагане и насочване на безработните лица на обявени свободни работни места по действащи спогодби за обмен на работна сила или по заявка на чужд работодател (EURES-мрежата).

Разширява се обслужването на **принципа на работа “Едно гише”**, като форма за предлагане на достъпно и качествено обслужване на безработните лица. Принципът “Едно гише” е въведен в 36 бюра по труда в страната.

В изпълнение на насоките на действие, идентифицирани в Съобщението на Комисията “Споделена отговорност за заетост” през 2010 г. са активизирани действията за предоставяне на съвместни услуги по заетостта и координиране на действията между отделните институции и социални партньори **в случаи на масови съкращения** на работници и служители. Създават се екипи, които действат в периода от подаване на уведомлението от работодателя до приключване на масовото уволнение. В екипите се включват представители на работодателя, бюрата по труда и представители на

синдикалните организации в предприятието. Екипите изготвят проекти за необходимите мерки, насочени към посредничество за заетост на освободения персонал, обучение на възрастни, започване на самостоятелна стопанска дейност или изготвяне на алтернативни програми за заетост.

През периода от м. януари до м. септември 2009 г. в системата на Агенцията по заетостта са обявени 114 087 свободни работни места на първичния пазар на труда. Устроените на работа на първичния пазар на труда безработни лица са 91 169.

С доказана ефективност са провеждани *трудова борси*, като форма за осъществяване на директен контакт между търсещите работа лица и работодателите.

През първите девет месеца на 2009 г. са проведени 13 трудови борси в страната - 6 общи и 7 специализирани. На борсите са присъствали около 4 320 търсещи работа лица и 200 работодатели, които са обявили 2 066 свободни работни места. Броят на започналите работа лица е 1 689.

Програми и мерки за заетост и обучение

Основен инструмент на политиката за приоритетно насочване и интегриране на неравнопоставените групи на трудовия пазар и за насърчаване на активното им поведение са активните програми и мерки на пазара на труда. Включването в тези инициативи повишава шанса и подпомага безработните и неактивните лица в прехода към реализация на първичния пазар на труда. По този начин също така се отговоря и на необходимостта от значително увеличаване на участието в различни форми на учене през целия живот с цел изпълнение на Лисабонските цели.

Във връзка с изпълнението на чл.17 от Закона за държавния бюджет на Република България за 2009 г. разходите за активна политика на пазара на труда са намалени до 90% от предварително утвърдените за 2009 г. През месец август в изпълнение на постановление № 196 на Министерски съвет от 2009 г. за допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи и трансфери по Републиканския бюджет за 2009 г. беше направено ново намаление на бюджета за активна политика в размер на 3 552 565 лв. Това ограничаване на средствата за активна политика доведе и до ограничено включване на нови лица в мерки и програми за заетост и обучение.

За периода януари - септември 2009 г. по програми и мерки за заетост, финансирани със средства за активна политика на пазара на труда, работа са започнали 97 251 лица и 18 325 лица са започнали обучение.

През 2009 г. активната политика на пазара на труда приоритетно е насочена към следните **целени групи**:

- Съкратени лица или заети при непълно работно време вследствие свиване (прекръпяване) на производството и предоставянето на услуги;
- Безработни младежи до 29 г.;
- Безработни над 50 г.;
- Неактивни лица в т.ч. обезкуражени неработещи лица.

Прегледа на изпълняваните политики по целени групи показва:

- **Съкратени лица или заети при непълно работно време вследствие свиване (прекръпяване) на производството и предоставянето на услуги;**

През 2009 г., след промяна в Закона за насърчаване на заетостта, в България се изпълнява мярка за *запазването на заетостта*. С Постановление № 44/2009 г. на Министерския съвет от м. февруари се определиха условията и реда за изплащане на компенсации на работници и служители, за които е установено непълно работно време в икономическите сектори „Индустрия” и „Услуги”. От началото на действието на Постановлението са проведени две процедури за кандидатстване за компенсации за непълно работно време. Към 30.09.2009 г. от мярката са се възползвали 19 485

работници и служители на 531 работодатели, като са изразходвани 5.7 млн. лв. Реализацията на мярката подпомогна работодателите да не съкращават работници и служители, а част от тях прекратиха предсрочно нейното ползване след договаряне на нови поръчки. след изтичане на срока за ползване на мярката 12 820 работници са останали на работа.

В подкрепа на лицата, освободени в резултат от икономическата криза през настоящата година стартира реализацията на Национална програма "Нова възможност за заетост". Чрез включване в програмата безработните лица получават достъп до пакет от услуги, които да ги подпомогнат и насочат към нова реализация на пазара на труда:

- Професионално ориентиране, психологическо подпомагане, изготвяне на индивидуални планове, информиране, консултиране;
- Насочване към подходящо професионално обучение за придобиване на умения, търсени на пазара на труда;
- Насочване към свободни работни места на първичния пазар;
- Включване в субсидирана заетост по програмата със средства от държавния бюджет, осигуряващи работна заплата и осигуровките към нея. Включването на лицата, обект на програмата в субсидирана заетост се извършва не по-рано от изтичането на един месец от регистрацията им в дирекция „Бюро по труда”. По този начин се дава приоритет на търсенето и насочването на лицето първо към свободни работни места на първичния пазар на труда.

Приоритетно в Програмата се включват освободени безработни лица - родители на деца с увреждания и деца до 16 годишна възраст, а ако децата учат - до придобиване на средно образование. Работодателите могат да кандидатстват за разкриване на работни места по програмата, като предимство имат онези от тях, които не са извършвали масови съкращения през последните 12 месеца, както и тези, които разкриват работни места в национални инфраструктурни обекти. От началото на действие на програмата до края на месец септември са обучени 680 лица и 1 402 са включените в заетост, изразходвани са 1 209 992 лева.

Мерките за преодоляване на негативното влияние на пазара на труда от финансовата и икономическата криза в пълна степен са съобразени с препоръките на европейско равнище към държавите-членки. Те са разработени съвместно със социалните партньори, отчитат специфичните потребности, насочени са към определени групи и имат определен срок на действие.

- **Безработни младежи до 29 г.;**

Интегрирането на младите хора в пазара на труда е от ключово значение предвид застаряването на работната сила и намаляването на населението. Плавното включване на младите хора в пазара на труда след периоди на образование и обучение (средно, професионално, висше), или като резултат от инициативи „втори шанс” е гаранция за осигуряване на дълъг и продуктивен трудов живот. Сблъскването с проблеми в тези ранни периоди на трудовата кариера крие рискове за обезсърчаване, трайно попадане в контингента на лицата работещи в сивата икономика и др. явления, които имат потенциално негативно влияние не само за отделната личност, но и за обществото. Ето защо безработните младежи са една от основните целеви групи на политиката по заетостта в България. Те се включват с предимство в редица мерки и програми. Реализират се и **специализирани програми и мерки**, насочени към осигуряване на достъп на младежите до трудовия пазар и повишаване на пригодността им за заетост:

- Националната програма „Старт на кариерата” осигурява възможности за придобиване на трудов стаж на безработни младежи, завършили средно или висше образование, с цел улесняване на прехода между образование и пазара на

труда. В периода януари - септември 2009 г. по програмата са включени в заетост 441 младежи, от тях 31 в заетост със завършено професионално образование. На 06.04.2009г. в национален мащаб стартираха процедурите за кандидатстване за работни места в централните ведомства, областните и общински администрации. Обявени бяха 750 работни места, в т.ч. 478 - за централни ведомства, 49 - за областни администрации и 223 - за общински администрации. Най-търсените от работодателите специалисти са от сферата на икономиката, публичната администрация, международните отношения, правото, компютърните системи и технологии, екологията, социалното дело, инженерните специалности, специалности в областта на туризма и др. За обявените работни места в публичната администрация документи са подали са допуснати до участие в подбора 1072 младежи. Най-много кандидати, отговарящи на минималните изисквания за достъп до участие в подбора за работни места в публичната администрация има за следните ведомства: Национална агенция по приходите и териториалните ѝ поделения /226 кандидати/; Национален осигурителен институт и териториалните му поделения /204 кандидати/; Главна инспекция по труда и териториалните ѝ поделения /192 кандидати/; Агенцията за държавни вземания и териториалните ѝ поделения /83 кандидати/; Министерски съвет /43 кандидати/; Министерство на финансите /39 кандидати/; Министерство на образованието и науката /36 кандидати/; Областна администрация Русе /24 кандидати/; Областна администрация Силистра /19 кандидати/.

- За осигуряването на социална адаптация и повишаване на пригодността за заетост на безработни младежи, отпаднали от училищното образование се прилага „Проект за младежи, напуснали училище”. В рамките на проекта се осигурява професионално обучение на младежите. До края на м. септември 2009 г. са обучени 109 младежи и 25 са наети на работа.
- В изпълнение на Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) се осъществяват насърчителни мерки, чрез които работодателите се стимулират да разкриват работни места за безработни младежи до 29 години, сираци, младежи с увреждания и да наемат младежи за стажуване. Тези мерки са много популярни сред младежите и търсени от работодателите. За отчетния период работилите младежи са 2 964.

През отчетния период общо по програми и мерки за заетост са включени 25 968 безработни лица до 29- годишна възраст. **Това е 26.7% от всички включени в програми и мерки и 62.6 % от всички регистрирани безработни младежи.**

- **Безработни над 50 г.**

През последните няколко години политиката по заетостта отделя специално внимание и на действията за реинтегриране на пазара на труда на възрастните безработни и продължаване на професионалния живот на възрастните работници и служители. Тези действия са в отговор на неблагоприятните демографски тенденции, които се изразяват в нарастване дела на населението от възрастовия интервал 50-65 г. и необходимостта от мобилизиране на неизползвания трудов ресурс в страната за ускоряване на икономическия растеж и гарантиране на финансовата стабилност на осигурителната система.

Безработните лица в предпенсионна възраст имат равен достъп до всички програми и проекти за заетост и обучение. Едновременно с това се реализират и мерки и програми, разработени специално за посочената група и насочени към повишаване на заетостта и намаляване на безработицата сред възрастните хора:

- Трудовата заетост на хората в предпенсионна възраст се подпомага чрез реализацията на Националната програма „Помощ за пенсиониране”. В целевата група се включват безработни лица, регистрирани в дирекциите “Бюро по труда”, на които не им достигат до 5 точки за формиране на сбора от

осигурителен стаж и възраст, за да могат да се пенсионират. За периода януари - септември 2009 г. по програмата са работили 2 414 лица. 397 безработни лица, са предоставили удостоверение от териториално поделение на НОИ за участие в Програмата.

- В Закона за насърчаване на заетостта е предвидена мярка, с която се подкрепят работодатели, които наемат безработни лица над 50-годишна възраст и безработни лица, придобили право на професионална пенсия за ранно пенсиониране. За периода януари - септември 2009г. по мерките са работили 2 521 лица.

Общо включените в програми и мерки за заетост и обучение възрастни безработни са 36 546, което е 37.6 % от общо включените и 38 % от регистрираните безработни в тази възрастова група.

- **Неактивни лица в т.ч. обезкуражени неработещи лица.**

С цел провокиране на активна позиция на пазара на труда сред една от най-уязвимите групи – лицата от етнически ромски произход, бе възприет специфичен подход в контекста на нова **национална програма „Активиране на неактивни лица”**. Националната програма обедини няколко инструмента в рамките на три компонента: „Работа с неактивните лица”, „Трудови борси” и „Насърчаване и развитие на местно сътрудничество по въпросите на заетостта”. Програмата започна действието си в средата на 2008 г. с подбор и обучение на лицата от ромски произход по част от професията „Посредник на трудовата борса”. Назначените в бюрата по труда 66 ромски медиатори работят непосредствено с неактивните лица с оглед прекратяване престоя им без работа и ги мотивират да се регистрират в бюрата по труда, за да се възползват от предлаганите там услуги за заетост и обучение. В резултат от работата на медиаторите, назначени в 62 бюра по труда, към края на месец септември 2009 г. 7 605 лица са активирани (регистрирани в бюрата по труда).

Програми за заетост и обучение

Програмите за заетост и обучение осигуряват заетост, а при необходимост и обучение на лица от неравностойни групи на пазара на труда, които са с малки шансове сами да си намерят работа (младежи до 29-годишна възраст, безработни на възраст над 50 години, безработни без образование и квалификация и неактивни лица, в т.ч. обезкуражени неработещи лица). Чрез програмите, също така, се цели и разрешаване на конкретни проблеми на пазара на труда.

Въпреки продължаващото ограничаване на обхвата през последните години на *Национална програма “От социални помощи към осигуряване на заетост”* (НП “ОСПОЗ”) и през 2009 г. тя продължава да бъде програмата осигуряваща заетост на най-голям брой лица. Чрез Програмата се осигурява заетост и се постига социална интеграция на безработни, обект на месечно социално подпомагане, за които това е единствената възможност да се трудят и да заработят доходите си. През 2009г. Програмата се реализираше с няколко промени: увеличен бе дела на лицата, притежаващи специфични знания и умения, необходими за изпълнение на дейностите по проектите от „до 20%” на „до 30%”; с предимство се насочваха лицата с най-продължителна регистрация като безработни, както и лицата на месечно социално подпомагане над 50-годишна възраст. Бе въведен и нов подход при разпределянето на средствата и броя на включените лица по региони, при който с равна тежест се взимат предвид два критерия - „брой лица на месечно социално подпомагане” и „равнище на безработица”. През деветте месеца на 2009 г. в НП “ОСПОЗ” са включени общо 40 916 безработни. Малко повече от половината от включените в нея (53.0%) са жени, а включените младежи са 12,7 %. Средномесечно през периода по програмата са работили 24 027 лица. От разкритите работни места по одобрени проекти 48.4 % са в дейности с устойчив характер. Към края на месец септември 721 (1 892 до м. септември

2008 г.) са отказали участие в програмата, 630 лица са дисциплинарно уволнени (при 2 082 до м. септември 2008 г.).

В направения от Икономическия и социален съвет на Р България анализ на програмите, проектите и мерките на активната политика на пазара на труда в Националния план за действие по заетостта 2009 г. се посочва, че НП „ОСПОЗ” се утвърди през последните години като най-значимата активна мярка, осигуряваща заетост на дълготрайно безработни на вторичния пазар на труда. Субсидираната заетост е сред най-често дискутираните теми и нерядко нейната ефективност е поставяна под въпрос. НП „ОСПОЗ” трябва да продължи в условията на задълбочаваща се криза, отчитайки нейния социален ефект. Интересът към нея продължава да е висок от страна на работодатели и общини, но тя следва да придобие в много по-голяма степен регионален характер и да се адаптира към конкретните потребности и търсенето в региона.

Със значим социален ефект е *националната програма “Асистенти за хора с увреждания”*, която, от една страна, осигурява заетост на безработни лица като лични и социални асистенти, а от друга страна, дава възможност за полагане на грижи в семейна среда на хора с трайни увреждания или тежко болни самотни хора. За деветте месеца на 2009 г. в програмата са включени 10 665 безработни лица, от тях 1 255 социални асистенти. Средномесечно работилите са 9 255 безработни и са били обгрижени 10 635 лица. Само едно лице е отказало участие в програмата.

През 2009г. *проект „Заетост чрез подкрепа на бизнеса”-JOBS* продължи своята реализация, съобразно тристранно подписания от МТСП, ПРООН и Министерство на външните работи Проектен документ. По Проекта за последна година се предоставяше техническа и финансова подкрепа на 42^{-та} бизнес-центъра, както и на бизнес-инкубаторите и изнесените офиси към тях, изградени за изпълнение на проектните дейности. Дейностите по Проекта бяха приоритетно насочвани към микро и малки фирми, стартиращи предприемачи, безработни, земеделски производители и групи в неравностойно положение на пазара на труда, в т.ч. роми. Бизнес-центровете от мрежата JOBS предоставяха пакет от бизнес услуги - информация, консултации, обучения, помещения под наем, достъп до микрофинансиране. Проектът допринесе за създаване на благоприятна среда за растеж на частния сектор, което води и до създаване на работни места на първичния пазар на труда. В резултат от работата на екипите по места през деветте месеца на 2009 г. бяха включени в заетост 2 625 лица, обучени са 5 900 клиенти на бизнес-центровете. В същия период бяха одобрени 189 лизинга. Предоставени бяха 22 378 бизнес услуги на фирми, безработни лица и земеделски производители, а ИТ центровете към бизнес-центровете предоставиха 10 882 услуги на местни предприемачи.

Проект „Красива България” е насочен към осигуряване на временна заетост в сферата на строителството и устойчива заетост в сферата на туризма и занаятите, както и към обучение за професионална квалификация на безработни лица в строителни и туристически умения. През отчетния период работа са започнали 317 безработни лица и обучение са преминали 4 072 лица

Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания е адресирана към регистрирани безработни лица с трайни увреждания или лица, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества в трудоспособна възраст, които са едни от неравностойните групи на трудовия пазар. Програмата осигурява заетост и обучение на бенефициентите, като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото. През деветте месеца на 2009 г. по програмата средномесечно са работили 2 783 лица и са били включени нови 311 безработни. От нововключените лица 216 са с и над 71% намалена работоспособност.

Чрез Национална програма *„Социални услуги в семейна среда”* се осигурява заетост на безработни лица в дейностите *„Домашен социален патронаж”* и *„Домашен*

помощник”, като същевременно се предоставят качествени грижи на възрастни хора и на хора с увреждания без откъсване от семейна среда. През деветте месеца на 2009г. по програмата са работили 3276 безработни средномесечно. От включените 3 759 лица 2 370 са в дейността „Домашен помощник” и 1 389 в дейност „Домашен социален патронаж”. Дейностите по програмата допринасят за преодоляване на социалната изолация на възрастните и самотни хора, хората с увреждания, децата в риск и безработните и имат силен социален ефект. През периода по програмата са били обгрижени 9 310 лица.

Реализацията на *Националната програма „В подкрепа на майчинството”* насърчава заетостта на жените и професионалното им развитие чрез осигуряването на грижи за техните деца от търсещи работа лица. през отчетния период средно на месец са работили 4 676 лица. През периода са включени нови 2 075 безработни лица, от тях 1 209 лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст и 119 придобили право на професионална пенсия за ранно пенсиониране.

Чрез Националната програма за ограмотяване и квалификация на роми се повишава пригодността за заетост на неграмотни и с ниска грамотност безработни лица, чрез включването им в курсове за ограмотяване и професионално обучение. По този начин се цели и социално мотивиране на лицата, ангажирани в програмата, за активно поведение на пазара на труда и за полагане на усилия за повишаване на собствените знания и умения. В курсове по програмата са включени общо 837 лица, от тях 789 - в курсове за ограмотяване и 63 - за професионална квалификация. Обучението е по програми, одобрени от МОН и завършващите получават одобрен от МОН сертификат.

Национална програма “Възобновяване и опазване на българската гора”. Тя има за цел да осигури заетост и социална интеграция, да повиши уменията и квалификацията на безработни лица чрез разкриване на работни места в дейности за възобновяване, опазване на Държавния горски фонд и подобряване на екологичната обстановка в страната. Средствата от страна на МТСП се изразходват за работна заплата (200 лева) на наетите по Програмата лица. Доплащанията до заработените заплати, дължимите за сметка на работодателя осигуровки и материалните разходи са за сметка на Изпълнителна агенция по горите. От началото на годината средномесечно по програмата са работили 1 155 безработни, като преобладаваща част от тях – 975 лица – в лесокултурни дейности. Броят на включените нови безработни в програмата е 1 808 (1 455 – в лесокултурни дейности).

Насърчителни мерки за заетост

Насърчителните мерки, съгласно Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ), осъществявани от Агенцията по заетостта, са насочени към осигуряване на трайна заетост или започване на самостоятелна стопанска дейност. Те стимулират работодателите да разкриват нови работни места за безработни от неравностойни групи на пазара на труда, както и да повишават квалификацията на безработни и заети лица.

През първите девет месеца на 2009 г. по мерки за заетост средномесечно са работили 22 027 лица, с 3 865 (21.3%) повече от същия период на 2008 г. Част от тях са започнали работа през предходната година и продължават да работят и през настоящата. Новите лица, включени в насърчителни мерки през анализирания период, са 12 284 човека. Нововключените са с 2 102 (14.6%) по-малко в сравнение с деветте месеца на 2008 г.

През деветте месеца на 2009 г. броят на включените и на работилите лица в преобладаваща част от насърчителните мерки по ЗНЗ намалява в сравнение със същия период на 2008 г. Големият брой на заетите лица, ползващи преференцията за ежедневен организиран транспорт до работното място и обратно, обаче, компенсират това намаление.

През периода януари - септември 2009 г. най-голям е броят на работилите по приетата през 2008г. преференция в ЗНЗ, с която се *предоставят средства на*

работодатели, осигуряващи ежедневен организиран транспорт за пътувания до работното място на наети работници и служители. Мярката има за цел постигане на по-голяма мобилност и сигурност на работните места и на пазара на труда като цяло и е в съответствие с политиката за гъвкава сигурност (flexicurity) на Европейския съюз. През деветмесечието са предоставени средства за осигуряване на ежедневен организиран транспорт до работното място и обратно на 8 795 работници и служители средно на месец, като броят на включените през периода нови лица възлиза на 6 621.

Голям е броят на работилите по преференциите по ЗНЗ за наемане на безработни лица над 50-годишна възраст и на безработни младежи до 29-годишна възраст. По тези мерки през анализирания период средно на месец са работили съответно 2 515 и 2 495 човека, като в мярката, стимулираща работодателите да наемат безработни лица над 50 години са включени нови 511 лица, а в мярката за безработни младежи до 29-годишна възраст – 832.

Значителен е също така броят на работилите по мярката за работа на непълно работно време - 2255 безработни средномесечно. Броят на нововключените лица е 754.

С добра реализация е и мярката, стимулираща работодателите да разкриват работни места, на които се наемат безработни лица с трайни увреждания. През деветмесечието на 2009 г. по тази мярка са работили 1 297 лица средно на месец. Нововключените безработни лица са 419.

Други насърчителни мерки по ЗНЗ с добра реализация през периода януари - септември 2009 г. (средномесечен брой работили лица) са:

- *За първите пет разкрити работни места от работодатели - микропредприятия – 1 020 безработни;*
- *За самотни родители и/или майки с деца до 3-годишна възраст – 941 безработни;*
- *За продължително безработни лица – 573 безработни;*
- *За чиракуване на безработни лица с основно или по-ниско образование и без квалификация - 481 безработни лица;*
- *За стажуване на безработни лица - 424 безработни;*
- *За стимулиране заетостта на майки (осиновителки) с деца от 3- до 5-годишна възраст – 368 лица;*
- *За лица с трайни увреждания, наети на временна, сезонна или почасова работа – 344 безработни;*
- *За стажуване на безработни лица до 29-годишна възраст – 260 безработни;*
- *За младежи с трайни увреждания или военноинвалиди, както и от социални заведения – 209 безработни.*

Освен изброените мерки, предоставящи финансови стимули на работодатели за разкриване на нови работни места, повишаване квалификацията на безработни и заети лица и за запазване на заетостта, през деветте месеца на 2009 г. чрез инструментите на активната политика са подпомогнати нови 597 безработни лица да започнат самостоятелна стопанска дейност, в т.ч.: на 224 лица с одобрен бизнес проект е изплатена еднократна парична сума вместо парично обезщетение за безработица, 122 лица са стимулирани да стартират самостоятелен бизнес като микропредприятие, а 251 - да започнат земеделска дейност.

По мярката за насърчаване на териториалната мобилност 367 безработни лица са стимулирани да се преместят да живеят или да пътуват до месторабота, извън границите на населеното място, в което живеят, а 25 безработни лица, обект на месечно социално подпомагане, които са започнали работа без посредничеството на Агенцията по заетостта, са получавали т.н. “бонус” за започване на работа. Целта на мерките е да стимулират активното поведение на пазара на труда и да действат като превенция на продължителна безработица.

Обучение на възрастни

Повишаването на притежаваната квалификация или смяната на професията на безработните лица в условията на икономическа криза придобива все по-голямо значение. За усвояване на новите знания и умения и увеличаване възможностите за по-добра професионална реализация, в обучение са включени 8 789 безработни. Към края на септември са завършили 9 460 лица, като част от тях са започнали курсове в предходен период.

През периода преобладаващата част от безработните (74.7%) са включени в различни програми и мерки с модул обучение и 6 568 лица. От тях в обучение по Национална програма "От социални помощи към осигуряване на заетост" са включени общо 214 безработни лица и по Национална програма "Нова възможност за заетост" - 525 лица.

Близко една пета (1 726 безработни - 19.6%) са започнали курсове без предварително осигурено работно място, но тематично, свързани с изискванията на пазара на труда. Квалификационното обучение е проведено предимно в трите Българо-германски центрове за професионално обучение и ЦРЧРРИ - Кремиковци.

Гарантирана заетост с предварителен договор с работодател имат 495 лица.

За овладяване на негативните последици бюрата по труда организират подходящо обучение за придобиване на професионално-квалификационни умения, които да удовлетворяват потребностите на работодателите. Подобряването на пригодността за заетост чрез квалификационно обучение е важен елемент от активната политика на пазара на труда, чието влияние има дългосрочен ефект.

Въз основа на информация, предоставена от Националната агенция за приходите (съгласно чл. 7а от ЗНЗ) от 2009 г. се осъществява обективна оценка на ефекта от провежданото квалификационно обучение, организирано от Агенцията по заетостта. Информацията от НАП позволява да се проследи трудова реализация на безработните лица, завършили курсове за професионално обучение.

През първата половина на 2009 г. е анализирана трудовата реализация на 1 084 безработни, успешно завършили обучение без осигурено работно място, които са се съгласили да се използват личните им данни. Анализът показва, че от всички завършили курсове 28.5% или 309 безработни са започнали работа по специалността или различна от специалността, по която са обучавани. От всичките безработни започнали работа по професия, отговаряща на завършената специалност работят 36.6% или 113 лица, а останалите работят по специалност, различна от завършената.

Най-голям интерес безработните проявяват към курсовете по текстообработка (22% или 238 лица от всички, завършили обучение), следвани от курсовете по производство на кулинарни изделия и напитки (12% или 130 лица от завършилите обучение), административно обслужване (8.9% или 97 лица), оперативно счетоводство (8.2% или 89 лица) и графичен дизайн (4.0% или 43 лица от завършилите обучение). Реализацията на лицата, завършили най-предпочитаните курсове е сравнително висока. Процентът на намерилите работа курсисти, завършили изброените по-горе специалности е близък или над средния за страната.

В рамките на шест месеца от регистрацията им в бюрата по труда в курсове са включени 1 467 безработни лица. С повишаване на квалификацията и съответно на конкурентноспособността се съкращава престоят на безработните на трудовата борса.

Младежите до 29г. са близо една трета (2 749 лица) от всички започнали курсове. С повишаване на компетенциите им се улеснява тяхното адаптиране към променящите се изисквания на пазара на труда и се ограничава младежката безработица.

Нараства делът на включените в квалификация безработни над 50 години (с 3 процентни пункта), като достига 23.6% (2 077 лица). Останалите без работа в предпензионна възраст лица са една от приоритетните групи за активна политика.

В структурата по образование курсистите със средно образование традиционно са най-голямата група (4 213 лица - 47.9%). Наблюдава се нарастване дела на

безработните с начално и по-ниско образование (с 4 процентни пункта), което е в съответствие с целите за подобряване пригодността за заетост на нискоквалифицираните лица. Те съставляват 16.1% от всички започнали обучение.

Близо една пета (1 721 лица – 19.6%) са курсистите с висше образование, като делът им нараства с 4.5 процентни пункта. Увеличението се дължи на спецификата на реализираните програми за заетост с компонент обучение, в които са включени значителна част (1 246 лица или 72.4%) от всички започнали обучение лица с висше образование.

След квалификационно обучение работа са започнали 2 049 безработни (част от безработните са завършили в предходен период). Значителна част от тях, 1 681 лица (82.0%) са обучавани без осигурено работно място. Придобитата професионална квалификация улеснява търсещите работа да намерят реализация.

Важна част от обучението на възрастни е мотивационното обучение, което подпомага и активизира безработните в търсенето на работа или включване в обучение за професионална квалификация. Проведено е обучение с 2 208 лица, като от тях по-голямата част (1 527 или 69.2%) са обучавани от квалифицирани специалисти на бюрата по труда.

Професионалното ориентиране предоставя на търсещите работа лица (безработни, заети и учащи) систематизирана и достъпна информация за конкретна професия или групи специалности, предлага включване в квалификационно обучение. Индивидуално професионално консултиране е проведено със 72 999 лица. В групови мероприятия по професионално ориентиране и активно поведение на пазара на труда са участвали 37 497 безработни, от тях 2 659 учащи. Особено внимание се отделя на лицата без професия, които не са конкурентноспособни на трудовия пазар. С 916 безработни роми е проведено консултиране за формиране умения за търсене на заетост и мотивиране с подготовка за представяне на интервю с работодател. Представена е професията “Кадрови войник” на 177 лица. Групови консултации относно възможностите за професионална реализация са проведени със 140 лица, освободени от местата за лишаване от свобода. Оказана е помощ на 49 лица с увреждания за изграждане на умения за успешно представяне пред работодател.

За запазване или осигуряване на заетост в курсове за обучение са включени 2 949 работещи. Преобладават работниците и служителите, за които се повишават изискванията към професионалната квалификация, поради промени в производството.

Проектът “Ресоциализация на лишените от свобода чрез професионална квалификация и обучение” е насочен към лица, изтърпяващи наказание “лишаване от свобода”, на които предстои освобождаване. Чрез включване в курсове за ограмотвяване, професионална квалификация или усвояване на ключови умения се повишават възможностите за активно поведение на пазара на труда. В обучение по проекта през периода са включени 336 лица, лишени от свобода.

Агенцията по заетостта е междинно звено по изпълнение на проектите по Оперативната Програма “Развитие на човешките ресурси”. Една от целите на програмата е чрез обучение да се подобрява пригодността за заетост на работната сила и да се насърчава предприемачеството на търсещите работа лица.

По схемата „Квалификационни услуги и обучения за заети лица” в обучение са включени 8 415 лица за придобиване или повишаване на професионалната им квалификация и 8 583 лица в обучение по ключови компетенции (съгласно Европейската квалификационна рамка).

От програма ФАР по Компонент I – „Създаване на заетост” 1 850 безработни и заети лица са започнали курсове за придобиване на професионална квалификация и/или преквалификация. По Компонент II – „Насърчаване на предприемачеството” 513 лица са обучени и консултирани как се стартира и управлява новосъздаден бизнес. Във втората фаза на проекта 2061 безработни и 935 заети лица са включени в курсове за придобиване на професионална квалификация или преквалификация.

През 2009 г. съвместно със социалните партньори беше разработен механизъм за осигуряване на качество и контрол на обучението на възрастни, организирано от Агенцията по заетостта и финансирано с публични средства. Механизмът обхваща целия процес на обучението – организиране, провеждане, удостоверяване и оценка на резултатите от обучение. На всеки етап са описани факторите, които влияят на обучението и съответно трябва да бъдат оценени. Предвидено е участие на всички компетентни институции, на работодателите и синдикатите. Представен е набор от индикатори за оценка на качеството на всеки етап, които отразяват спецификата на съответния етап на процеса. Чрез прилагане на разработения механизъм ще се създадат предпоставки и ще се гарантира качество и непрекъснато подобряване на учебния процес, и съответно реализиране на по-високи резултати от обучението.

За повишаване на достъпа и участието на лицата в обучение на 21 октомври 2009 г. Министерският съвет прие Постановление № 251 за въвеждане на ваучери като механизъм за финансиране на обучението. Чрез ваучери ще се финансират обучения на безработни и заети лица за придобиване на квалификация по професия и обучения за придобиване на ключови компетентности в рамките на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”.

Важна роля за насърчаване на участието в различни форми на учене през целия живот има валидирането (оценяване и сертифициране) на знания и умения, придобити при неформално и самостоятелно учене. През 2009 г. е осъществено пилотно тестване на модела за валидиране, разработен в рамките на българо-германския проект „Насърчаване на професионалното обучение на възрастни и заетостта”. Моделът е тестван за трите професии: шивач, оператор в дървообработването и социален асистент. В резултат от изпробването моделът е подобрен. Разработени са методология и инструментариум за валидиране, образци на документи, организационни, информационни и учебни материали, аналитични и проучвателни материали, както и предложения за нормативно регламентиране на процеса на валидиране на знания и умения.

Предвид, че кариерното ориентиране е едно от приоритетните направления за развитие на ученето през целия живот, през февруари 2009 г. Управителният съвет на Националната агенция за професионално образование и обучение, който е трипартитен орган, прие Пътна карта за кариерно ориентиране в България 2009-2013 г. Пътната карта определя основните цели и приоритетни направления за развитие на политиките и практиките в областта на кариерното ориентиране за периода 2009-2013 г. в България.

С оглед развитие на професионалното образование и обучение (ПОО), през март 2009 г. беше подписано Рамково споразумение между МОМН, МТСП, НАПОО и национално представителните организации на работодателите за сътрудничество в областта на ПОО. Целта е да се обединят отговорните институции и работодателските организации към общи действия за модернизиране на професионалното образование и обучение. В периода до 2015г. представителите на работодателите на всички равнища се ангажират с изпълнението на дейности за модернизиране и оптимизиране на ПОО по регионален и секторен признак и в съответствие с националните приоритети за икономическо развитие и динамиката на пазара на труда, за осигуряване на качествено ПОО в синхрон с европейските процеси и тенденции, вкл. и професионално и кариерно ориентиране.

През ноември 2009 г. в системата на образованието бяха въведени възможности за кариерно развитие на учителите и възпитателите като ключов елемент от дейностите за повишаване на качеството и ефективността на образователно-възпитателния процес. За развитие в хоризонтален план са въведени пет учителски длъжности - „младши учител”, „учител”, „старши учител”, „главен учител”, „учител-методик”, съответно възпитателски длъжности – „младши възпитател”, „възпитател”, „старши възпитател”, „главен възпитател”, „възпитател-методик”.

**ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА
ДЕЙСТВИЕ ПО ЗАЕТОСТТА ПРЕЗ ПЕРИОДА
ЯНУАРИ-СЕПТЕМВРИ 2010 г.**

В началото на 2010 г. спадът на основните икономически показатели продължи, но от второто тримесечие насам се наблюдава, макар и слабо, възстановяване в икономическата активност. Реалното намаление на БВП през първото тримесечие на 2010 г. спрямо същия период на 2009 г. е -4%, но през второто тримесечие икономическият растеж вече е положителен - 0.5%. Експресните данни на НСИ показват, че през третото тримесечие ръстът на икономиката продължава.

Поради известният период на закъснение, с който трудовият пазар реагира на промените в икономиката, спадът на заетостта продължава и през 2010 г. Отчетеното намаление на заетостта е по-голямо от очакваното, което възпрепятства постигането на заложените в НПДЗ цели за заетостта за 2010 г.

Табл.1. Изпълнение на целите в НПДЗ 2010 г.

Показатели	Цел	Изпълнение
	средно за 2010 г.	средно за деветмесечието на 2010 г.
	%	%
<i>Коефициент на заетост за възрастовата група 15-64 г.</i>	61.5	59.9
<i>Коефициент на заетост на жените(15-64 г.)</i>	58.5	56.4
<i>Коефициент на заетост на младежите(15-24 г.)</i>	24.0	22.7
<i>Коефициент на заетост на по-възрастните работници (55-64 г.)</i>	45.5	43.7

По данни от НРС, НСИ

След година и половина трайно нарастване от месец март 2010 г. регистрираната безработица намалява непрекъснато. Средно за периода януари-септември 2010 г. **равнището на регистрирана безработица е с 1.8 процентни пункта по-ниско от планираното средногодишно равнище на безработица.** Основна причина за отчетеното намаление е по-малкия брой на новорегистрираните в бюрата безработни в сравнение с деветмесечието на 2009 г.

Принос за намалението на регистрираната безработица имат и прилаганите активни мерки и програми на пазара на труда. В изпълнение на НПДЗ през деветмесечието са работили 25 715 лица, които са 66.1% от планираните. В заетост са включени нови 39 518 безработни. Общо изразходваните средства от държавния бюджет са 51 553 551 лв.

Табл.2. Изпълнение на целите в НПДЗ 2010 г.

Показатели	Цел	Изпълнение
	за 2010 г.	средно за периода януари-септември

			2010 г.
Равнище на регистрирана безработица	%	11.4	9.61
Общо осигурена заетост по мерки и програми от НПДЗ 2010 г.	брой	38 521	39 518
Включени в обучение	брой	6 032	3 240

По данни на АЗ

В условия на криза, строга финансова дисциплина и намалени ресурси от държавния бюджет, като основни приоритети на националната политика по заетостта за 2010 г. са определени: **запазването на съществуващите и създаването на нови работни места; повишаването на уменията на работната сила с цел постигане по-добро съответствие с потребностите на пазара на труда; разширяването на достъпа до заетост;** и развитието на социалния диалог при разработването и изпълнението на политиката по заетостта. Действията, финансирани от държавния бюджет, насочени към преодоляване на последиците от кризата върху пазара на труда се допълват от реализирането на различни схеми по ОП „Развитие на човешките ресурси”.

Общият брой на обхванатите в заетост и обучение безработни и заети лица (по програми и мерки, финансирани със средства от Държавния бюджет и ОП “РЧР”, с източник на финансиране ЕСФ) възлиза на 114 654. От тях 47 196 безработни са включени в заетост и 72 373 заети и безработни лица са включени в обучение.

Приоритет: Запазване на съществуващите и създаването на нови работни места;

С цел **запазване на заетостта и създаване на нови работни места** през 2010 г. бяха предприети действия за разширяване възможностите за създаване на заетост. С въведената нова мярка в ЗНЗ за насърчаване на заетостта на „зелени работни места” се предоставят нови възможности за заетост в дейности, свързани с производството на стоки и предоставяне на услуги, подпомагащи опазването на околната среда. Едновременно с това продължиха да се прилагат предприетите в отговор на кризата през 2009 г. мерки за ограничаване на масовите уволнения, ограничаване ръста на безработицата и реинтеграция на уволнените лица. В подкрепа на усилията на работодателите за запазване на съществуващите работни места и през 2010 г. те имаха възможност да ползват при необходимост 6 месеца непълно работно време по чл. 138а, ал. 1 от Кодекса на труда.

През 2010 г. продължиха да се прилагат предприетите през 2009 г. мерки на пазара на труда за **запазване на заетостта и бърза реинтеграция на уволнените лица. В резултат на прилаганата активната политика на пазара на труда е запазена заетостта на 6 826 лица.**

Прилага се измененото и допълнено от 2009 г. *Постановление № 44 на МС за изплащане на компенсации на работници и служители, преминали на непълно работно време в икономическите сектори „Индустрия” и „Услуги”*. През годината по мярката са включени 6 188 работници и служители, които в продължение на 4 месеца получават компенсации към работната заплата в размер $\frac{1}{2}$ от минималната работна заплата. Изразходваните средства са 2 461 939 лв.

За съкратените лица, освободени в резултат на икономическата криза по *Национална програма "Нова възможност за заетост"* се предоставя пакет от услуги, включващ информиране, консултиране, насочване към налични свободни работни места, обучение и субсидирана заетост до 6 месеца. През периода януари-септември 2010 г. в заетост са включени нови 152 съкратени лица. Средномесечно през периода са работили 219 души и са изразходвани 329 413 лв.

През 2010 г. продължават да се прилагат и **насърчителните режими съгласно ЗНЗ**, стимулиращи работодателите да разкриват работни места, включително за чиракуване, на които да наемат безработни лица. През периода януари-септември 2010 г.:

- 431 лица средномесечно са работили по мярката за субсидиране на първите 5 разкрити работни места (чл. 50 от ЗНЗ) и са изразходвани 37 487 лв;
- 916 лица средномесечно са работили на непълно работно време (чл. 51 от ЗНЗ). Изразходваните средства са 52 019;
- 144 лица средномесечно са работили по мярката за разкриване на работни места за чиракуване на безработни лица с основно или по-ниско образование и без квалификация (чл. 55г от ЗНЗ). Изразходваните средства са 194 515 лв.;
- на 1 230 работници и служители е осигурен ежедневно организиран транспорт (чл. 57а от ЗНЗ), за което са изразходвани 269 954 лв.

За преодоляване последиците от кризата през 2010 г. се реализират няколко схеми по ОП „Развитие на човешките ресурси”. В рамките на схема *“Адаптивност”* работниците и служителите, преминали на непълно работно време, имат възможност да се обучават до 6 месеца през времето, през което не са на работа. До края на септември по схемата в обучение са включени 638 лица. Специално за лицата, освободени от работа поради реструктуриране или закриване на предприятието, намаляване обема на работа или закриване на част от производството в резултат на икономическата и финансова криза се прилага схема *„Развитие”*. По схемата безработни лица могат да се обучават за придобиване или повишаване на професионалната квалификация, като успешно завършилите обучение се включват в заетост за не по-малко от 9 месеца. Към края на септември в рамките на схемата работодателите са заявили 8 965 работни места, а в обучение по заявки на работодатели са включени 1 587 лица.

В условия на намалено търсене на работна сила развитието на самостоятелната стопанска дейност има важна роля за създаването на работни места и намаляване на безработицата. Предвид на това в рамките на *схема „Насърчаване стартирането на проекти за развиване на самостоятелна стопанска дейност”* по ОП „Развитие на човешките ресурси” се подпомага стартирането на самостоятелна стопанска дейност от безработни лица. Към края на месец септември 2010 г. в рамките на първи модул са консултирани 6 274 безработни с цел включване в обучение за придобиване на подходяща професионална подготовка и умения за стартирането и управлението на собствен бизнес. В рамките на втория модул на обучените безработни, регистрирали фирми ще се предоставят малки грантове за стартиране на проекти.

Активното посредничество на пазара на труда има съществен принос за ограничаване ръста на безработицата. През периода януари-септември 2010 г. в дирекции „Бюро по труда” са обявени 102 551 свободни работни места на първичния пазар на труда – по-малко с 11 536 в сравнение с деветмесечието на 2009 г. За същия период **усвояемостта на работни места на първичния пазар нараства с 6.8 п.п. до 86.7%, т.е. целта за постигне на 78.5% усвояемост на работните места на първичния пазар на труда за 2010 г.(или 86 350 търсещи работа лица да бъдат устроени на работа) е изпълнена.** На първичния пазар на труда с посредничеството на бюрата по труда за деветте месеца на 2010 г. на работа са постъпили 88 947 лица. По програми и мерки за заетост се отчита пълна усвояемост.

Ефективните посреднически услуги за заетост допринасят за подобряване на съответствието между търсене и предлагане на труд и повишаване на заетостта. В тази връзка през 2010 г. продължават да се прилагат услуги, доказали своята ефективност, както и да се полагат усилия за тяхното непрекъснато усъвършенстване. В 36-те дирекции „Бюро по труда”, въвели принципа „едно гише”, през 2010 г. продължава предоставянето на ефективни услуги за нарастващия брой търсещи работа лица и за работодателите.

Въз връзка с добрите резултати от прилагането на трудовите борси като инструмент за бързо и ефективно посредничество между търсещите и предлагачите

труд на местните пазари на труда тяхното приложение през 2010 г. бе разширено значително. До края на месец септември са проведени 95 трудови борси в страната при планирани 105 за цялата година (по една във всяко бюро по труда). От проведените борси 38 са специализирани, а останалите 58 - общи. Десет са насочени към една от най-уязвимите групи на пазара на труда - ромската общност, по шест са в сферата на туризма, хотелиерството и ресторантьорството и към младежите (една е организирана с финансовата подкрепа на EURES), пет в областта на селското и горско стопанство, по две в областта на строителството и в тютюневата индустрия и по една в обувната и в лозаровинарската промишленост. На борсите са обявени 7 468 свободни работни места. Започналите работни места са 5 654, като от тях 4 054 лица са регистрирани като безработни в бюрата по труда. Процесът на наемане на работа на обявените на трудовите борси работни места, продължава. Общата усвояемост на обявените свободни работни места на проведените през периода 95 трудови борси е 75.7%.

С направените промени в ЗНЗ през 2010 г. се създадоха условия за модернизиране на услугите по заетост и подобряване на достъпа до тях. С цел ограничаване на продължителността на престоя без работа на безработните и осигуряване на достъп до услугите на пазара на труда санкциониращият срок, след който лицата имат право на следваща регистрация се намали от 12 на 6 месеца. Модернизирането на услугите по заетостта предполага изграждането на единна система за търсене и предлагане на работна сила и облекчаване на достъпа до безплатна информация за свободните работни места. Част от тази система са свободните работни места в публичния сектор. В тази връзка се въведе задължение за работодателите от администрацията, държавните предприятия по чл. 62, ал. 3 от Търговския закон и общинските предприятия задължително да обявяват в териториалните поделения на Агенцията по заетостта свободните работни места за лица работещи по трудово правоотношение.

Важна информация и препоръки във връзка с бъдещото развитие и усъвършенстване на услугите по заетост, предлагани от АЗ бяха направени в рамките на доклад и оценка, подготвени по проект *„Оценка на ефекта от предоставяните услуги за заетост, като инструмент за успешна интеграция на уязвимите групи на пазара на труда”* по програма „Прогрес” на Европейския съюз. В резултат на проведената оценка се установи, че ползването на която и да е от посредническите услуги увеличава шанса за намиране на работа на безработните лица с 8,4%, което в сравнение с проведени подобни оценки в други страни-членки е добър резултат. Налице са положителни нетни ефекти за всички разгледани посреднически услуги. Също така с направената оценка се установи, че посредническите услуги са ефективни за уязвимите групи на пазара на труда, като най-значим ефект се наблюдава при жените и младежите до 29 години. Някои от основните препоръки се свеждат до: разширяване на кръга и активизиране на контактите с работодателите за предоставяне на актуална информация за броя и качеството на свободните работни места; по-активното включване на безработните лица при изработване и актуализиране на индивидуалните им планове за действие; съчетаване на услугите по заетостта със социалната и здравна политика и др.

Приоритет: Повишаване на уменията на работната сила с цел постигане по-добро съответствие с потребностите на пазара на труда

Развитието на уменията, повишаването на квалификацията и придобиването на нови такива са значим фактор за бъдещия растеж и по-висока производителност при възстановяване на икономическото развитие. Поради това инвестирането в образование и обучение по време на криза е един от основните приоритети в областта на политиката на пазара на труда. През 2010 г. дейностите по придобиване на умения, квалификации и ключови компетентности се осъществяват основно в рамките на ОП „Развитие на човешките услуги”. През деветмесечието на 2010 г. в обучение, финансирано от държавния бюджет и от ОП „РЧР” са включени 19 464 безработни и 52 909 заети лица.

В Закона за насърчаване на заетостта съществуват различни преференциални режими, насърчаващи обучението, ограмотяването, обучението за придобиване на ключови компетенции, стажуването, чиракуването. В обучение на възрастни и професионално ориентиране, финансирано от държавния бюджет от началото на годината са включени 2 859 лица. В рамките на три проекта на социалните партньори (КТ „Подкрепа” и КНСБ) се финансира обучението на безработни младежи до 29 години. Проектите са с регионален обхват и през деветмесечието на 2010 г. в тях са включени 998 младежи в различни обучения: мотивационно, професионално ориентиране, обучение по придобиване на предприемачески умения и занаятчийско обучение.

Възможности за ограмотяване, професионална квалификация или усвояване на ключови умения на лица, изтърпяващи наказание “лишаване от свобода”, на които предстои освобождаване се предоставят в рамките на проект “Ресоциализация на лишените от свобода чрез професионална квалификация и обучение”. В обучение по проекта през деветмесечието на 2010 г. са включени 869 лица, лишени от свобода.

Качествено обучение, на заети и безработни, практически ориентирано и обвързано с потребностите на бизнеса се предлага от Българо-германските центрове за професионално обучение и от Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи към МТСП. През 2010 г. вече провеждат обучение и новите центрове в Царево и Смолян. През периода януари-септември 2010 г. в шестте центрове са обучени 967 лица.

През 2010 г. по схемите ОП „РЧР” обучение за придобиване на професионална квалификация и ключови компетентности са завършили 139 419 заети лица, като голяма част от тях са започнали обучението си през предходната година (схема “Квалификационни услуги и обучения на заети лица” – фаза 1 и 2). По схемата за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ “Квалификационни услуги и обучения за заети лица” – фаза 1 обучение по професионална квалификация са завършили 21 708, а обучение по ключови компетенции - 31 830 лица. По схема „Квалификационни услуги и обучения за заети лица” – фаза 2 в обучение за придобиване или повишаване на професионалната квалификация през периода в обучение са включени 8 874 заети лица, а в обучение по ключови компетенции – 12 891 лица.

За подобряване на достъпа до обучение в рамките на ОП “РЧР” се предоставят ваучери за придобиване на професионална квалификация и ключови компетентности от заети и безработни лица. Чрез ваучери се финансират обучения за придобиване на I-ва, II-ра или III-та квалификационна степен или по част от професия, както и за придобиване на ключови компетентности, които допринасят за повишаване на пригодността за заетост на лицата и улесняват професионалната мобилност. За периода януари-септември 2010 г. в обучение с ваучери са включени 32 731 заети и безработни, като от тях:

- 30 506 заети лица на трудов договор са включени в обучение за придобиване на професионална квалификация или ключови компетентности в рамките на схема „Аз мога”. Броят на завършилите обучение е 11 512, (в т.ч. за придобиване на професионална квалификация – 5 134 лица и по ключови компетентности – 6 378 лица).
- 638 работници и служители, преминали на непълно работно време са включени в обучение по схема “Адаптивност” през времето, през което не са на работа. Обучение са завършили 345 души, средства за транспорт са ползвали 34 лица;
- 1 587 безработни лица са включени в обучение за придобиване или повишаване на професионалната квалификация, като успешно завършилите обучение се включват в заетост за не по-малко от 9 месеца по схема „Развитие”. По схемата са заявени 8 965 работни места, от които 8 306 - от общински администрации, общински предприятия по чл. 53 от ЗОС и структури на държавната администрация.

С цел намаляване на несъответствието между търсене и предлагане на труд през 2010 г. се възобновиха дейностите по прогнозиране на потребностите от бъдещи знания и умения. Актуализира се състава и се възстанови дейността на работната група, отговаряща за създаването на национална система за прогнозиране на потребностите от бъдещи знания и умения. Развитието на дейностите по създаването на модели за краткосрочно и средносрочно прогнозиране се осъществява в рамките на *Проект „Нови умения за нови работни места в новата икономика - прогнозиране и формиране на политики“*. Проектът се изпълнява от МТСП с финансовата подкрепа на ЕК в рамките на програма Прогрес. Резултатите от прогнозите ще позволят да се предприемат целенасочени действия за осъвременяването и придобиването на нови знания и умения съобразно потребностите на пазара на труда. С цел бъдещото развитие на дейностите по прогнозиране и превръщането им в регулярни с промените в ЗНЗ, влезли в сила в края на юли 2010 г. се регламентира възможността за предоставяне на средства за прогнозиране на пазара на труда.

Приоритет: Разширяване на достъпа до заетост

Разширяването на достъпа до заетост на безработните от неравнопоставените групи в условия на неблагоприятна икономическа обстановка е от ключово значение за намаляване на риска от социално изключване на тези групи. За осигуряването на социална и икономическа интеграция на безработните в неравностойно положение, действията са насочени към прилагането на интегриран подход при изпълнение на политиките за социална защита и интегриране на пазара на труда. В подкрепа на прехода от безработица към заетост в условия на криза от 1 юли 2010 г. с направени промени в КСО е премахнат тавана на обезщетенията за безработица, което е в сила до края на годината.

С приетите промени в ЗНЗ се създадоха условия и за подобряване на достъпа до заетост на безработни специалисти. За целта работодателите от публичната администрация се задължават да обявяват свободните си работни места в Агенцията по заетостта. По този начин Агенцията по заетостта ще разполага с навременна информация за свободните работни места в публичния сектор и ще може да насочва безработните специалисти, регистрирани в бюрата по труда към свободните работни места (чл.22а от ЗНЗ).

За ограничаване на безработицата сред неравнопоставените групи и подобряване на достъпа им до заетост и през 2010 г. се прилагат различни програми и мерки на пазара на труда. Продължава изпълнението на *Националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“*, в рамките на която се осигурява заетост на безработни, обект на месечно социално подпомагане, за които работата по програмата е единствената възможност за получаване на доходи от труд. И през 2010 г. НП “ОСПОЗ” продължава да е най-голямата програма, финансирана от държавния бюджет, по която е осигурена заетост на най-голям брой лица. През деветте месеца на 2010 г. в програмата са включени 27 090 безработни. Средномесечно през периода са работили 10 612 лица. Отчитайки социалния ефект от програмата и възможностите, които тя предоставя с Постановление № 89 от 11.05.2010 г., Министерски съвет одобри допълнително 10 млн. лв. с които бяха разкрити допълнително над 9 хил. работни места. По данни на АЗ за периода от януари до юни 2010 г. работилите лица по програмата са извършвали общественополезни дейности с траен характер и остатъчен ефект, между които: освежаване и ремонт на детски площадки – 307.5 хил. кв.м.; основно почистване на канали през населени места – 127.8 хил.м.; ремонт на настилки – 152.8 хил. кв.м.; строително-монтажни работи на 2 517 обществени сгради (в т.ч. ремонт на покриви и вътрешен ремонт) – 52.5 хил. кв.м. и др.

Достъп до заетост на безработни в неравностойно положение на пазара на труда предоставят и *Регионалните програми за заетост*, които са насочени към преодоляването на специфични местни проблеми. През деветте месеца на 2010 г. по

тези програми са работили 792 лица средномесечно, а нововключените в заетост са 1 283 лица.

Интегрирането на **безработните младежи** на пазара на труда е от ключово значение предвид дългосрочните негативни ефекти, свързани с липсата на необходимите знания, умения и трудов опит при тази група. Младежите са една от приоритетните целеви групи на активната политика на пазара на труда през 2010 г. С направените промени в ЗНЗ се удължи срока за стажуване (от 6 на 9 месеца) за младежите, завършили през последните 24 месеца професионално обучение и без трудов стаж по специалността. По този начин се осигурява по-добра възможност за реализация на придобитите знания и умения на конкретни работни места и се създават предпоставки за ограничаване на младежката безработица. Безработните младежи до 29 годишна възраст се включват с предимство в редица мерки и програми, вкл. по НП „ОСПОЗ”, но за подобряване на достъпа им до трудовия пазар се реализират и специализирани програми и мерки:

- *Националната програма „Старт на кариерата”* предоставя възможност на младежи с висше образование без трудов опит да започнат работа в министерства, агенции, в областни управи и общински администрации, а на младежи със средно професионално образование да започнат работа в частни предприятия. През деветмесечието по програмата са работили 168 младежи средномесечно (голяма част от тях са включени през предходната година). През периода юни - септември в Агенцията по заетостта е проведена и Процедура 2010 по Компонент 1 на програмата, в резултат на което одобрените кандидати - висшисти до 29-годишна възраст - са насочени за работа към общо 684 работни места, в т.ч. 469 – в централните ведомства, 52 – в областните управи и 163 в общинските администрации.
- Съгласно ЗНЗ се изпълняват и *насърчителни мерки, чрез които работодателите се стимулират да разкриват работни места за безработни младежи до 29 години, сираци и младежи с увреждания (чл. 36, ал.1 и 2)*. Общо по двете мерки през деветмесечието на 2010 г. са работили 1 086 младежи, в заетост са включени 112 младежи.

За подобряване на достъпа на ниско-образовани младежи до заетост се реализира схема *„Повишаване заетостта на младежите чрез трайното им включване на пазара на труда в България”* по ОП „РЧР”. Целта на схемата е да се повиши конкурентноспособността и пригодността за заетост на безработни младежи до 29-годишна възраст, със завършен 7-ми клас в системата на народната просвета, регистрирани в бюрата по труда. Схемата има регионален обхват и се реализира в 10 области: Варна, Добрич, Пазарджик, Пловдив, Сливен, Софийска област, Стара Загора, Хасково, Шумен и Ямбол. По проекта на младежите се предоставя чуждоезиково обучение, мотивационно обучение, обучение по информационни и комуникационни технологии и посреднически услуги по заетост, включително разработване на индивидуален план за действие. През деветмесечието 6 225 лица са преминали мотивация, а 5574 младежи са започнали обучение: 2 613 - по чужд език и 2 961 - по ИКТ. Общият брой на завършилите обучение лица е 4 967, в т.ч. 2 247 са завършили чуждоезиково обучение, а 2 720 – обучение по информационни и комуникационни технологии. След проведеното обучение са предоставени посреднически услуги на 2 779 лица, а в заетост след обучение са включени 673 младежи.

С оглед ограничаване на негативното отражение на кризата върху младежите е одобрена и през октомври стартира изпълнението на нова схема по ОП „РЧР” за намиране на първа заетост на безработни младежи, завършили средно или висше образование. По схемата са предвидени 35 млн. лв., с които ще се осигурят платени стажове за период от шест месеца на 13 500 безработни младежи до 29-годишна възраст.

Лицата с увреждания са една от групите, която среща най-сериозни трудности при реализация на пазара на труда. Те са и една от целевите групи на активната

политика на пазара на труда през 2010 г. Основна предпоставка за интегриране на хората с увреждания и подобряване качеството на техния живот е активното им участие на пазара на труда. За лицата с увреждания се прилагат активни програми и мерки за обучение и заетост, в съответствие с техните специфични потребности.

- По *Национална програма за заетост и професионално обучение на хора с трайни увреждания* на безработни с трайни увреждания или на лица, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества в трудоспособна възраст се осигурява обучение и заетост в интегрирана работна среда. На разкритите работни места по програмата се наемат хора с трайни увреждания на пълно или непълно работно време за срок не по-малък от 36 месеца. През деветте месеца на 2010г. по програмата средномесечно са работили 2 427 лица и са били включени 93 безработни, които са наети на мястото на освободени по програмата лица.
- За подобряване качеството на живот на хората с трайни увреждания се прилага *Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“*. В рамките на програмата се осигурява заетост на безработни лица в трудоспособна възраст, които полагат постоянни грижи за свои близки - тежко болни или с трайни увреждания и по този начин се предотвратява риска от изпадането им в бедност. През деветте месеца на годината по програмата са работили 2 571 безработни лица, като са включени нови 3 776 лица (от тях, предвид естеството на работа, по-голямата част - 69.5% - са жени).
- За насърчаване развитието на собствен бизнес сред лицата с увреждания се прилага *Програма „Кредит без лихва за хора с увреждания“*. По програмата се субсидира лихвата на кредитополучатели с увреждания по Проект „Гаранционен фонд за микрокредитиране“. През деветте месеца на 2010 г. на 149 лица с увреждания се възстановяват лихвите по одобрени по проекта кредити.
- В изпълнение на мярката от ЗНЗ, чрез която се стимулират работодателите да разкриват работни места, на които се наемат безработни лица с трайни увреждания (чл. 52, ал. 1) са работили 617 лица средно на месец.

Сред **безработните жени** най-застрашени от социално изключване са майките на малки деца, които са отсъствали от работа продължителен период от време за отглеждане на децата си. С оглед улесняване на прехода към заетост на майките с малки деца за тях се реализира:

- *Национална програма „В подкрепа на майчинството“*, по която през периода януари-септември 2010 г. са работили 1 059 лица средно на месец, от тях 496 са с придобито право на пенсия;
- преференциални режими съгласно ЗНЗ, съгласно които се насърчава наемането на работа за самотни родители и/или майки с деца с деца до 3-годишна възраст и на безработни майки (осиновителки) с деца от 3 до 5-годишна възраст.

В продължение на програмата „В подкрепа на майчинството“ се изпълнява *схемата „Отново на работа“* по ОП „РЧР“. В рамките на схемата безработни лица (предимно в предпенсионна възраст, както и лица с образование и квалификация в сферата на здравеопазването, образованието и социалните дейности полагат грижи за децата на семейства, в които и двамата родители са наети по трудово или служебно правоотношение, или са самонаети. През деветте месеца на 2010 г. в обучение са включени - 570 безработни лица, а в инструктаж по проекта – 62 безработни. През периода е осигурена заетост на 494 лица.

Безработните лица над 50-годишна възраст имат равен достъп до всички програми и проекти за заетост и обучение. Едновременно с това с цел намаляване на безработицата сред възрастните хора за тях се реализират и мерки и програми, разработени специално за тях:

- на безработните в предпенсионна възраст се предоставя възможност за пенсиониране чрез включване в заетост в *Националната програма „Помощ за*

пенсиониране”. През деветмесечието по програмата е осигурена заетост общо на 979 безработни лица в предпенсионна възраст.

- предоставят се субсидии на работодатели, които разкриват работни места за безработни лица над 50-годишна възраст и за безработни от 50 до 64-годишна възраст, придобили право на професионална пенсия за ранно пенсиониране. По двете мерки през деветте месеца на 2010 г. са работили 1 068 лица средномесечно.

Активиращите действия имат съществено значение за намаляване на риска от социално изключване. Активното поведение на пазара на труда повишава потенциала и възможностите за социално включване на хората, които са най-отдалечени от пазара на труда. За активирането на икономически неактивни и обезкуражени лица през 2010 г. продължава да се прилага *Национална програма „Активиране на неактивни лица”*. В рамките на програмата икономически неактивните лица се мотивират да се регистрират в бюрата по труда с цел получаване на право за включване в обучение и/или заетост в мерки и програми на пазара на труда. През деветмесечието обучените през предходни периоди 98 ромски медиатори продължават да работят като трудови посредници в предварително определени бюра по труда в страната. В резултат на реализация на програмата 7 741 неактивни лица са се регистрирали в бюрата по труда като безработни (от тях 1 170 лица са включени в обучение или са устроени на работа, в т.ч. по програми и мерки).

През деветте месеца на 2010 г. макар и със значително намален обхват продължават да се прилагат и други инициативи на активната политика на пазара на труда като: *Националната програма “Мелпомена”*, по която са започнали работа 138 безработни лица със специфични умения и опит в театралната и оперната дейност, а средномесечно през периода са работили 117 лица.

В условия на свит пазар на труда и ниско търсене на труд изпълнението на мерките и програмите, включени в НПДЗ 2010 г., финансирани със средства от държавния бюджет и ОП “РЧР”, с източник на финансиране ЕСФ е от съществено значение за ограничаване ръста на безработицата. Това се потвърждава от наблюдаваната от март 2010 г. положителна тенденция на намаляване броя на безработните, регистрирани в бюрата по труда.